

ב"ה • תשרי תשס"ה • גליון מס' 3

צ'עיינות

למחשבת חב"ד

לשמוע קול שופר

הרב שלמה יוסף

זוין זצ"ל

הרב יוסף דב הלוי

סולובייצ'יק זצ"ל

הקשר שקיים

לנצח

הרב יואל כהן

ההכתרה

הרב שניאור זלמן

גופין

יום חתונתי -

זו שמחת תורה

הרב יחזקאל סופר

הקשר שקיים לנצח

מה גורם ליהודי שחטא ועבר על רצון ה' להתעורר בתשובה? • מדוע אנו מתחננים ומבקשים מהקב"ה שימלוך עלינו ועל העולם? • איך ייתכן ש"עיצומו של יום הכיפורים" מכפר ומנקה את כל הפגמים שגרמו החטאים? • ולמה באים בשמחת-תורה לרקוד עם התורה גם יהודים שכל השנה אין להם קשר גלוי לתורה ולמצוותיה? • מבט פנימי על מועדי תשרי ועל מהותו של יהודי

הרב יואל כהן

נקודה זו מתחילים 'ימי תשובה' ובכלל זה שני הימים של ראש-השנה והיום העשירי, יום-הכיפורים; ואחר-כך באה הנקודה העיקרית של יום-הכיפורים, כעניין מיוחד לעצמו.

* * *

קודם שנבאר את עניינם העיקרי של ראש-השנה ויום-הכיפורים, נקדים לבאר את המיוחד שבעניין התשובה בעשרה ימים אלו, כדברי הרמב"ם הנ"ל, שאף-על-פי שיהודי יכול לעשות תשובה בכל זמן, הרי בעשרת הימים האלה "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

בנוגע לתשובה יש מאמר חז"ל² המבאר את שורש עניין התשובה: "שאלו לחכמה: חוטא מהו עונשו? אמרה: חטאים תרדוף רעה. שאלו לנבואה, ואמרה: הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה, ואמרה: יביא אשם ויתכפר לו. שאלו לקב"ה, ואמר: יעשה תשובה ויתכפר לו. הדא הוא דכתיב 'טוב וישר ה', על-כן יורה חטאים בדרך'". וצריך ביאור: מדוע ה'חכמה',

עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים" משמע, שגם ראש-השנה ויום-הכיפורים הם בכלל עשרת הימים (שהרי בין ראש-השנה ליום-הכיפורים יש שבעה ימים בלבד), ואם-כן מדוע אומרת הגמרא "אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים"?

הביאור בזה¹, שבראש-השנה ויום-הכיפורים יש שני עניינים: (א) עניין התשובה שבהם, שמצד זה הם בכלל עשרת ימי תשובה; (ב) עניינם העצמי והעיקרי, שאינו שייך לעניין התשובה, וכפי שיבואר לקמן.

על-פי-זה מובנים דברי הגמרא, שמצד אחד אומרת "אלו עשרה ימים", ועם זה, עשרה ימים אלו הם "בין ראש-השנה ליום-הכיפורים"; מצד עניין התשובה שבהם הם בכלל עשרת ימי תשובה; ומצד עניינם העיקרי, שלמעלה מעניין התשובה, הם נחשבים מחוץ ל'ימי תשובה' (ולכן אומרת הגמרא "ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים").

כלומר, בראש ובראשונה ישנו עניינו העיקרי של ראש-השנה, שמצד זה הוא אינו בכלל עשרת ימי תשובה; לאחר

א. עשרת הימים הראשונים של חודש תשרי ידועים כימי תשובה ועת רצון. הגמרא (ר"ה יח, א) דורשת על הפסוק "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו) – "אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים", שבימים אלה הקב"ה הוא "בהימצאו", הוא כביכול נמצא יותר, ולכן זה הזמן לדרוש אותו ולהתקרב אליו.

הרמב"ם מביא זאת בספר היד (הלכות תשובה פרק ב הלכה ו) וזה לשונו: "אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש-השנה ויום-הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהימצאו".

נמצאנו למדים, שעשרה ימים אלה הם הימים שהקב"ה הוא "בהימצאו", ולכן זמן זה מתאים לדרוש את ה'. הדרישה מתבטאת בעניין התשובה. מכיוון שאז הקב"ה נמצא יותר, לכן בעשרה ימים אלו התשובה "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

וצריך ביאור: מדברי הגמרא "אלו

תוכן העניינים

- 3 **הקשר שקיים לנצח**
הרב יואל כהן
- 11 **ראש-השנה – נקודות**
- 12 **לשמוע קול שופר**
הרב ש. י. זיון, הרב י.ד. הלוי סולובייצ'ק
- 14 **ההכתרה**
הרב שניאור זלמן גופין
- 17 **ביום חתונתי – זו שמחת תורה**
הרב יחזקאל סופר
- 22 **סיום הרמב"ם**
הרב עדין אבן ישראל
- 24 **הרבי, ה'למדן', 'בעל-העגלה' ו'בעל-התשובה'**
מרשימות הרבי הרי"ץ
- 31 **הארות – שלושה סוגי חסד**

גליון מעיינותיך

יוצא לאור באדיבות

הרב הלל דוד קרינסקי ומשפחתו שיחי

ימלא ה' משאלות ליבם לטובה

יו"ל ע"י:

תורת חב"ד לבני הישיבות

ת.ד. 4102 נתניה.

טל' 09-8655040, פקס' 09-8851205

דואר אלקטרוני:

maayanotecha@neto.bezeqint.net

דבר המערכת

הגליון שלפנינו מוקדש לחודש תשרי – החודש השביעי, המושבע ומשביע בכל-טוב – כדברי המדרש (ויק"ר פכ"ט, ח). במשנת חב"ד מושם דגש על תוכנו הפרטי של כל אחד מחגי-תשרי, ועל העניין הרוחני שנשפע דרכו לימי השנה. לצד זאת מגלה תורת חב"ד, שבכל חגי החודש יש נקודה אחת, המשתלשלת ומתגלה בכל אחד מהם על-פי ייחודו שלו.

*

מאמרו של הרב יואל כהן עוסק בהתגלות עמקי הנפש בימים הנוראים: בראש-השנה – בהכתרת הקב"ה למלך עלינו; וביום הכיפורים – בכפרה הנעלית שמצד "עיצומו של יום". עיון במשמעות ה'הכתרה' בראש-השנה נמצא במאמרו של הרב שניאור זלמן גופין.

ההתעלות הנפשית שבחציו הראשון של החודש, נמשכת ומתגלה למטה בתוך דירת האדם וסעודתו בחציו השני – חג הסוכות, זמן שמחתנו.

שיאה של ה'המשכה' באה לידי גילוי בשמחת תורה, המסיים את חגי תשרי. בשמחתנו של יהודי עם התורה, נקלטת ונעצרת שיפעת החודש כולו בתוך תוכו של היהודי. על כך מרחיב הרב יחזקאל סופר במאמרו ומשלב הסברה בסיסית במהות לימוד התורה על-פי חב"ד.

*

מרשימותיו של הרבי הרי"ץ מובא סיפור אותנטי, על שליחות מופלאה שהטיל האדמו"ר הזקן על אחד מחסידיו על מנת להציל נשמה יהודית ולהחזירה בתשובה שלמה.

ביום י"ג בתשרי מסתיים המחזור השנתי של לימוד הרמב"ם, על-פי תקנתו של הרבי זי"ע. הרב עדין אבן ישראל מבאר בקצרה את ייחודו של לימוד-ימי זה.

גיליון זה פותח מדור שאלות ותשובות בחסידות ותקוותנו שהקוראים ימצאו בו עניין. נשוב ונבקש מקוראינו הנכבדים להאיר את עינינו ולשלוח הצעות, הערות ושאלות.

המרכז כ"ת"ה ומג"מ טובה
אלנה טובה ומתקן

1 לקוטי שיחות כרך ד – ראש-השנה, עמוד 1144; יום-הכיפורים, עמוד 1149.
2 ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנת. ירושלמי מכות פרק ב' הלכה ו' (בשינויי גירסאות).

ה'נבואה' וה'תורה' ענו באורח שונה מהמענה של הקב"ה? הרי מובן מאליה שה'חכמה' שבה מדובר כאן היא חכמה אלוקית, חכמתו של הקב"ה; כמו-כן 'נבואה' היא דבר ה' המתגלה לנביא; והתורה – הלא היא תורתו של הקב"ה. אם-כן מדוע המענה "יעשה תשובה ויתכפר לו" נאמר רק כששאלו לקב"ה?

אש גלויה ואש פנימית

ב. כאשר בני-ישראל נכשלו בחטא העגל, החטא החמור ביותר, חטא עבודה-זרה, מסופר בתורה שמשו רבנו ביקש והתחנן לקב"ה שישלח וימחול לבני-ישראל. לימדו אז הקב"ה את סדר בקשת הרחמים שעל-ידי הקריאה ב"ג מידות הרחמים. נאמר שם (שמות לג כב), שהקב"ה אמר למשה רבנו: "והיה בעבר כבודי, ושמתין בנקרת הצור", ואז "וקראתי בשם ה'". וריחמתי את אשר ארחם". בדרך זו תהיה הכפרה.

מהו העניין של "נקרת הצור" שבמקום זה דווקא נעשית הכפרה? בעל התניא (בספרו לקוטי-תורה, פרשת אחרי דף כו עמודה ג) מבאר את התוכן הפנימי שבצור, על-ידי הסברת ההבדל בין אש גלויה לאש הטמונה בצור החלמיש:

אש גלויה תלויה לצורך קיומה בשני תנאים: א) חומרי בעירה שבהם תוכל להיאחז – שמן, עצים וכיוצא-בזה; ב) מניעת דברים שמכבים את האש, כמו מים, עפר וכדומה.

לעומתה, האש שבצור החלמיש אינה זקוקה לשום תנאים לצורך קיומה. האש קיימת במעמקי הצור לעולם והיא אינה מותנית בדבר. אין לה צורך בחומרי בעירה ואין דבר שיוכל לכבותה. גם אם הצור מונח עשרות שנים במים עדיין נוכל להוציא ממנו את האש. נצטרך להכות באבן, אבל בסופו של דבר יפרוץ הניצוץ. אכן, צריך לחפש עצות איך לגלותה, אבל היא קיימת תמיד.

כל זה הוא משל על הנפש האלוקית שבכל יהודי. הניצוץ האלוקי שביהודי נמשל לאש, וכמו שכתוב "כי ה' אלקיך אש אוכלת הוא" (דברים ד כד). באש

זו יש שתי דרגות: האש הגלויה והאש המוסתרת במעמקי הלב.

האש הגלויה, הבווערת אצל יהודי, זקוקה לתנאי-קיום חיוניים: צריך להיות לאש במה להיאחז – לימוד התורה וקיום מצוות. יש גם תנאי שלילי: שלא יהיו מים שיכבו אותה – חטאים ועברות עלולים לכבות את האש האלוקית.

כל זה אמור על האש הגלויה. אבל בעומק ליבו של יהודי טמונה גם אש נסתרת, ואש זו לעולם אינה כובה. אפילו יהודי שאין לו תורה ומצוות שבהן תוכל האש להיאחז, ואף אם יתרה מזו, הוא גם עבר על המצוות אשר לא תעשינה ח"ו – אף-על-פי-כן האש קיימת, כי זו אש תמידית.

עניין זה קשור גם לפירוש נוסף במילה 'צור'. 'צור' רומז על השרש, כמו שכתוב "הביטו אל צור חוצבתם" (ישעיה נא,א). כאשר מסתכלים על יהודי כפי שהוא מצד שורשו (ובפרט על-פי המשך הכתוב שם, "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם" – האבות והאימהות) – בנקודה זו הוא תמיד שלם. אלא שצריך למצוא עצות ודרכים לשפשף את האבק ולהסיר את הכיסויים המעלימים, כדי לגלות את האש, אבל האש עצמה קיימת תמיד בשלמות.

לכן גם כאשר בני-ישראל חטאו בחטא החמור ביותר, חטא עבודה זרה, אמר הקב"ה למשה רבנו "ושמתין בנקרת הצור", כי מצד העניין של 'צור', גם על חטא העגל יכולה להיות כפרה. אלא שאת ה'צור' צריך לגלות, וההתגלות היא על-ידי תשובה.

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר מהו הדבר שמניע את האדם לעשות תשובה. לכאורה הדבר דורש ביאור: הלא מדובר ביהודי שפרק מעליו עול מלכות שמים ועול מצוות. אם-כן, מה מביא אותו לעשות תשובה? מה מעיק לו? לו היה מדובר ביהודי ירא-שמים, שומר תורה ומצוות, אלא שקרה שנכשל ולא הצליח להתגבר על יצרו, מובן מדוע הדבר מעיק לו ומדוע הוא מתחרט. יהודי כזה גם בזמן העברה הוא לא רצה באמת לעשותה. הוא רצה לקיים את רצון ה', אלא שבשעת מעשה לא היה לו די כוח ואומץ להתגבר, ולכן אחר-כך

הוא מתחרט. אבל כאשר מדובר ביהודי שפרק מעליו את עולו של הקב"ה, מה מביאו להצטער על כך ולהתחרט?

למעשה, שאלה זו חלה גם על יהודי שומר תורה ומצוות. אף שבכללות הוא רוצה לקיים את רצון ה' ושומר את מצוותיו, הרי גם אצלו יש עברות שהוא רגיל בהן ודש אותן בעקביו. לגבי עברות אלו אין הוא בבחינת שוגג אלא מזיד. לרוב בני-האדם יש דברים שבנוגע אליהם האדם כאילו פורק מעליו עול, ונעשו אצלו כדבר קבוע (כעוון ביטול תורה, לשון הרע וכיו"ב). אם-כן, בנוגע לעניינים אלו מדוע שתהיה אצלו התעוררות תשובה?

ההסבר הוא: בעומק נפשו של כל יהודי, במעמקי נשמתו, יש אש אלוקית חבויה. לכן, אף-על-פי שהאש הגלויה אין לה במה להיאחז, כי הוא פרק מעליו עול תורה ומצוות ואף עבר כמה עברות, אבל עמוק בתוך ליבו האש הנסתרת קיימת בשלמות. כאשר מתעוררת האש הפנימית הזאת הוא מתחרט וחוזר בתשובה.

וכפי שהרמב"ם פוסק בהלכות גירושין (סוף פרק ב) שכאשר יהודי אינו רוצה לתת גט לאשתו, אף שהוא חייב בזה על-פי דיני התורה, כופים אותו עד שיאמר "רוצה אני". ולכאורה כיצד מועילה הכפייה שהגט ייחשב שהוא ניתן מרצונו, והלאו אנו רואים שהוא מוסיף להתנגד וכל אמירתו "רוצה אני" היא מפני הכפייה בלבד, והרי הוא כ'אנוס'?

מסביר הרמב"ם, שבעצם כל יהודי "רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות", ויהודי זה, שאינו רוצה לתת גט כדין, "יצרו הוא שתקפו, וכיוון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני – כבר גירש לרצונו".

זאת אומרת, שאפילו יהודי היודע שבית-דין פוסקים שעליו לגרש את אשתו, ובכלל זאת הוא אינו מקיים את פסק-הדין, ואף מכים אותו כדי להכניעו; וגם זה אינו מועיל וצריך לכפותו לומר את המילים "רוצה אני" – גם עליו אומר הרמב"ם שבעצם בתוך ליבו פנימה הוא רוצה לקיים את רצונו של הקב"ה – "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות".

שורש התשובה – מהקב"ה עצמו

ג. כשם שאצל היהודי, תנועת התשובה באה מהתקשרות נפשית עם הקב"ה שהיא עמוקה יותר מההתקשרות שעל-ידי לימוד התורה וקיום המצוות, כך גם מצידו של הקב"ה, הכפרה מגיעה מדרגה אלוקית עליונה ועמוקה יותר.

כשם שביהודי יש כעין שתי שכבות: א) שכבה חיצונית, שהיא האש הגלויה שנאחזת בלימוד התורה וקיום המצוות (בפועל; ב) שכבה פנימית, שהיא האש הנסתרת שמתבטאת בעניין התשובה כנ"ל – כך גם אצל הקב"ה יש בדוגמת שתי דרגות אלו:

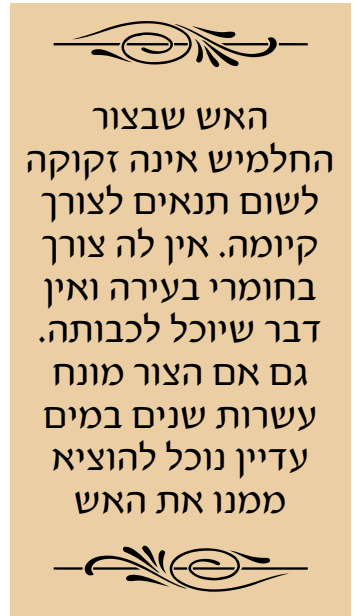
א) דרגה שבה הקב"ה הגביל את עצמו כביכול, שהקשר שלו עם יהודי הוא כאשר היהודי לומד תורה ומקיים מצוות. מצד דרגה זו, אם היהודי לא מחובר לתורה ולמצוותיה, הקשר עלול להיפסק.

ב) דרגה עמוקה יותר של התקשרות, שמצידה אפילו כאשר היהודי חטא ועשה הפך רצונו של הקב"ה, בכל-זאת הקב"ה, מרוב אהבתו ליהודי, מוחל וסולח לו. בדרגה עליונה זו הקשר אינו מוגבל לקיום תנאים מסויימים מצד היהודי, אלא גם כאשר יהודי חטא ופרק עול, אף-על-פי-כן הקב"ה קשור עמו ואוהב אותו.

האמת היא שסדר הדברים הפוך: הואיל ואצל הקב"ה קיימות שתי הדרגות האלה בהתקשרותו ליהודי, לכן נשתלשל מזה ונעשה כך גם בנפשו של היהודי, שיש אצלו שתי שכבות בהתקשרותו לקב"ה: אש גלויה – קשר שתלוי בלימוד התורה וקיום המצוות; ואש חבויה – קשר פנימי ועמוק יותר, שאינו מוגבל ואינו תלוי בתנאים אלו.

על פי כל זה יובנו דברי חז"ל הנ"ל (סעיף א) שעניין התשובה בא מאת הקב"ה בלבד, מה-שאין-כן מצד ה'חכמה', ה'נבואה' וה'תורה', לא קיימת האפשרות לעשות תשובה. אף ש'חכמה', 'נבואה' ו'תורה' כולן דרגות אלוקיות כנ"ל, בכל-זאת, כולן מתארות

דרגות אלוקיות כפי שהקב"ה הגביל את עצמו כביכול, שהקשר שלו עם היהודי הוא על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות בפועל דווקא. לכן כאשר היהודי פרק עול מלכות שמים מעליו, אין לאש האלוקית במה להיאחז והקשר נפסק. רק מצד מענה הקב"ה עצמו, שלמעלה מכפי שהגביל את עצמו, ישנה האפשרות – "יעשה תשובה ויתכפר לו". רק מצד דרגה זו אפשרי שגם יהודי שחטא, ואף שעל-פי הכללים של 'חכמה', 'נבואה' ו'תורה' הוא כבר לא קשור לקדושה, בכל-זאת יתעורר בתשובה מצד האש

החבויה שבו ויתגלה שגם הוא קשור לאלוקות.

על פי זה מובן, ש"אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש-השנה ויום-הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד". מכיוון שהשכבה הפנימית של יהודי, שמצידה רצונו לדבוק בקב"ה הוא תמידי (גם כאשר בחיצוניות נראה להפך), נובעת מכך שאצל הקב"ה קיימת דרגה זו של התקשרות בלתי-מוגבלת עם יהודי – הרי הזמן המתאים להתעוררות תשובה הוא כאשר הקב"ה נמצא "בהימצאו".

אמנם אפשר לעשות תשובה כל השנה, אבל זה קשה יותר. וגם אם מצליחים להתעורר בתשובה, אין זה מתוך עומק הלב כל-כך והקשר הפנימי מאיר פחות. מה-שאין-כן בעשרה ימים אלה, שהקב"ה הוא "בהימצאו", ה'פנימיות' האלוקית מאירה יותר, ולכן גם ה'פנימיות' של היהודי מאירה יותר וקל יותר לעשות תשובה. ויתרה מזו, בימים אלה התשובה גם "יפה יותר", התשובה אמיתית ועמוקה יותר ומתקבלת מיד.

מהותם של ישראל – אלוקות

ד. עד כאן עסקנו במעלתה המיוחדת של התשובה שבעשרת ימי תשובה, שבתוך זה כלולים ימי ראש-השנה ויום-הכיפורים. נוסף על כך יש בראש-השנה ויום-הכיפורים עניין מיוחד, שלמעלה אפילו מעניין התשובה שבהם, ועניין זה הוא עניינם העיקרי והייחודי.

עניינו העיקרי של ראש-השנה הוא, שביום זה בני-ישראל ממליכים את הקב"ה למלך. דבר זה מובן מכך, שמיד בתפילה הראשונה של ראש-השנה, תפילת ערבית, מבקשים אנו בנוסח התפילה שהקב"ה יהיה מלך – "מלך על העולם", "מלך על כל הארץ" ועוד.

עניין זה מתבטא גם במצווה העיקרית³ של ראש-השנה – תקיעת שופר. אף-על-פי שבתקיעת שופר נרמזת עבודת התשובה, כדברי הרמב"ם (ד' "שתקיעת שופר בראש-השנה... רמז יש בו... עורו ישנים משנתכם... וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה", בכל-זאת עניינה העיקרי של תקיעת שופר הוא – הכרת הקב"ה למלך.

ידוע מה שכותב רבנו סעדיה גאון (הובא באבודרהם בטעמי התקיעות) שבתקיעת שופר יש עשרה עניינים, אבל "הענין הראשון", "ראשון" גם במעלה⁴, הוא – ש"אנו ממליכים עלינו את הבורא". ומבאר, שבזמנים הקדומים המנהג היה, שכאשר מכתירים מלך היו

3 כמאמר חז"ל (במשנה ר"ה כו, ב) "מצות היום בשופר".

4 שהרי אצל הרס"ג גם סדר הדברים מדוייק, ואם-כן הכוונה ב"ראשון" היא גם ל"ראשון" במעלה.

תוקעים בשופר. לכן בראש-השנה, כאשר בני-ישראל מכתירים את הקב"ה למלך עליהם, הם תוקעים בשופר. ובעצם, הדברים מפורשים בגמרא (ר"ה טז, א. שם לד, ב) "אמרו לפני בראש-השנה מלכויות... כדי שתמליכוני עליכם... ובמה? בשופר".

נמצאנו למדים, שעיקר עניינו הייחודי של ראש-השנה הוא (לא עניין התשובה, אלא) המלכת הקב"ה למלך עלינו, ועל-ידי זה על העולם כולו. גם ביום-הכיפורים יש עניין עיקרי (נוסף על עניין התשובה), שמייחד אותו משאר עשרת ימי תשובה. בגמרא (שבועות יג, א) יש פלוגתא של רבנן ורבי בנוגע לכפרה של יום-הכיפורים. לדעת רבנן - "יום-הכיפורים אין מכפר אלא על השבים", ולדעת רבי - "בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום-הכיפורים מכפר", מכיוון ש"עיצומו של יום מכפר".

להלכה, אמנם פוסק הרמב"ם (הלכות תשובה פרק א הלכה ג) כדעת רבנן, שיום-הכיפורים מכפר על ה"שבים" דווקא, אבל מדיוק לשונו "עצמו של יום-הכיפורים מכפר לשבים" מוכח, שגם לדעת רבנן, שצריך תשובה, הכפרה היא לא מצד התשובה, אלא כפרה שמצד "עיצומו של יום". הצורך בתשובה לשיטת הרמב"ם הוא רק כהכנה והקדמה לכפרה, אבל אחרי שהתשובה ישנה, אזי הכפרה היא מצד "עיצומו של יום".

וצריך ביאור: אם פירושה של 'כפרה' היה שהקב"ה מוחל וסולח ואינו מעניש, אפשר היה להבין כיצד ה"עיצומו של יום מכפר" - ביום זה רוצה הקב"ה לסלוח, ולכן הוא מבטל את העונש. אבל משמעותה של 'כפרה' היא גם 'קינוח' (כמו שכתוב בתניא בתחילת איגרת התשובה: "כפרה היא לשון קינוח שמקנה לכלוך החטא"). החטא גורם וזהמה וכתם בנפש, והכפרה מקנחת ומנקה את הווהמה. אם-כן, לו הייתה הכפרה על-ידי תשובה, שעניינה צער וחטא על העברה, מובן איך הכתם מתנקה - על-ידי הצער והחרטה נעקר הרע מנפשו ומתנקה הפגם. אבל כאשר מדובר בכפרה שמצד "עיצומו של יום", כיצד נפעלת פעולת הכפרה, קינוח החטא?

שאלה זו היא הן לדעת רבי, האומר "עיצומו של יום מכפר" בלי תשובה, והן

לדעת רבנן שלדבריהם יום-הכיפורים "מכפר (רק) על השבים". הוא גם לדעתם הקינוח אינו מצד התשובה, אלא מצד "עיצומו של יום", כנ"ל. אם-כן גם לשיטתם צריך ביאור כיצד ביכולתו של "עיצומו של יום" לקנח את הפגם של החטא.

הביאור בזה: אף שנתבאר לעיל כי ההתקשרות הפנימית של בני-ישראל עם הקב"ה, המתבטאת בעניין התשובה, חזקה ועמוקה מההתקשרות לקב"ה שעל-ידי לימוד התורה וקיום המצוות, בכל-זאת עדיין אינה מבטאת את מהותו האמיתית של יהודי.

מהותו האמיתית של יהודי היא, שהוא והקב"ה דבר אחד. הקשר העצמוטי הוא אינו נפעל על-ידי פעולה או עשייה כלשהי מצידו (לימוד תורה או קיום מצוות), אלא זה קשר בין דברים המאוחדים בעצם מהותם.

עניין זה נעלה הרבה יותר מהשכבה הפנימית המתבטאת בעבודת התשובה. אותה שכבה פנימית של יהודי, על-אף ייחודה ומעלתה בהיותה רצון עצמי ותקיף להתקשרות בקב"ה, בכל-זאת, בעצם עניינה - שווה היא לשכבה החיצונית של היהודי (התקשרות שעל-ידי תורה ומצוות).

אופן ההתקשרות שבשתי שכבות אלה מוגדר בכך - שהיהודי רוצה להתקשר עם הקב"ה על-ידי התורה והמצוות. אלא שבוה עצמו יש שתי דרגות: א) הרצון הגלוי ללמוד ולקיים, רצון שלפעמים קיים ולפעמים איננו; ב) הרצון הפנימי הקיים תמיד. וכפי שהובא לעיל מהרמב"ם, שכל יהודי, באיזה מצב שיהיה, בפנימיות לבבו רוצה לקיים את כל המצוות. לכן, כשהוא עושה מעשה שהוא נגד רצונו הפנימי, הדבר מעיק לו; הוא מרגיש שפעל נגד עצמו ומתחרט ועושה תשובה.

זה אמנם רצון פנימי (ולכן לא תמיד הוא גלוי), אבל מה הוא רוצה? - ללמוד תורה ולקיים מצוות. אם-כן גם בשכבה זו הקשר הוא כדבר נוסף על עצם מהותו. במהותו הוא מהות לעצמו, וההתקשרות לקב"ה נעשית על-ידי שלומד תורה ומקיים מצוות.

אבל לאמיתו של דבר, בני-ישראל קשורים עם הקב"ה בקשר נעלה הרבה יותר - התקשרות הקשורה בעצם

מהותם.

מעין דוגמה לכך אפשר להביא מהקשר של אב ובנו. בני-ישראל נמשלו לבנים והקב"ה נמשל לאב, כמו שכתוב (דברים יד א) "בנים אתם לה' אלקיכם". הקשר בין האב לבנו אינו רק בכך שהבן מקיים בפועל את רצון אביו. הקשר אף אינו מתמצה בכך שהבן רוצה בעומק ליבו לקיים את רצונו של האב. הקשר עמוק לאין-שיעור. האב ובנו אינם שני דברים שמתקשרים יחד, אלא הבן הוא מהותו של האב. או במילים אחרות: הבן הוא האב עצמו כפי שנמשך ובא בגוף אחר.

[זה ההבדל בין כוח ההולדה של האדם לכוח היצירה שלו: כוח היצירה הוא כוח לייצר דבר אחר, לעשות כלי וכי"ב. זו אמנם יצירה שלו, אבל היצירה אינה הוא-עצמו. מה-שאין-כן כוח ההולדה, אין עניינו יצירת דבר אחר, אלא האב ממשיך את מהותו-שלו הלאה].

מכיוון שהבן והאב הם מהות אחת, רוצה הבן להיות קשור עם אביו ולקיים את רצונו, אבל לא על קיום רצון האב בנוי הקשר. גם אם משום-מה הבן אינו ממלא את רצון אביו, הוא נשאר בנו במלוא המידה, כי עצם היותו בן הקשור במהותו לאביו אינו תלוי בקיום רצונו של האב.

וכן גם בנמשל: מהותם האמיתית של בני-ישראל היא - אלוקות. יהודי קשור עם הקב"ה משום שהוא והקב"ה הם דבר אחד. נשמתו של כל יהודי היא "חלק אלוקה ממעל ממש", וזוהי מהותו האמיתית - אלוקות. ברור שהביטוי לקשר הזה הוא קיום רצון ה', לימוד התורה וקיום מצוותיה, אבל מהותו של הקשר הוא למעלה מהתורה והמצוות.

"תמליכוני עליכם"

ה. נקודה עליונה זו באה לידי ביטוי בראש-השנה וביום-הכיפורים: בראש-השנה - בהכתרת הקב"ה למלך; וביום-הכיפורים - בכפרה שעל-ידי "עיצומו של יום".

הכתרת הקב"ה למלך בראש-השנה נעשית על-ידי שבני-ישראל מבקשים ומתחננים שהקב"ה יהיה מלך עליהם. ולכאורה מדוע? מה חסר להם?

ולדוגמה מ'מלכותא דארעא': יש מצב שהמלך הוא מלך והעם עבדיו,

ומכיוון שיש עליהם עול מלכות, מובן שהם מרגישים מחוייבות למלך. יש להם רגש התחייבות גלוי, שלכן הם מקיימים את רצונו; ויש להם גם רגש התחייבות נעלם, שלכן גם אם משום-מה עשו דבר-מה נגד רצון המלך, הדבר מעיק עליהם וגורם להם רגשות חרטה. אבל במצב שאין בכלל מלך, הרי לא חסר לעם כלום, ולא שייך לומר שמשוהו מעיק להם.

וכמו-בנמשל, ב'מלכותא דרקייעא': אם המצב הוא שכביכול הקב"ה אינו מלך⁵, מה חסר ומעיק ליהודי, שמפני זה הוא הולך וממליך את הקב"ה?

אלא שבעניין זה מתבטאת מהותו של יהודי, שהוא והקב"ה הם דבר אחד. הקשר של יהודי עם הקב"ה אינו מתחיל רק בנקודה שאחרי קבלת מלכותו של הקב"ה ולאחר שהיהודי נעשה עבדו ומרגיש (בגלוי או בסתר) מחוייבות כלפיו. אלא מכיוון שמהותו הפנימית של יהודי היא - "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", הרי אם הקב"ה אינו מלך עליו הוא אינו יכול לחיות. הוא מרגיש שמציאותו האמיתית היא - הקשר וההתאחדות עם הקב"ה.

זה עניינו של ראש-השנה - לעורר את הקשר העצמי עם הקב"ה, שמצד נקודה פנימית זו, אם חס-ושלום הקב"ה אינו מלך עליו, הוא אינו יכול לחיות.

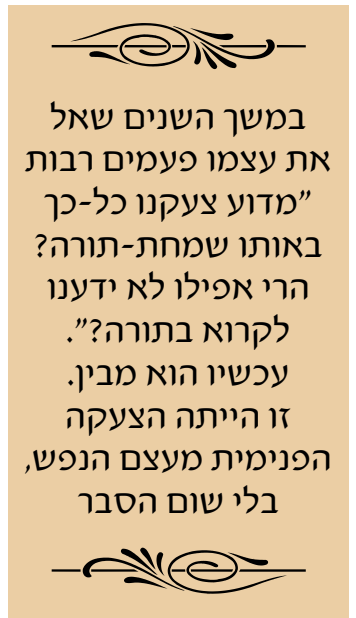
ונמצא שהעניין של "תמליכוני עליכם" נעלה הרבה יותר מהעניין של תשובה. המלכת הקב"ה למלך איננה רק המחוייבות כלפיו. יחס של מחוייבות לקב"ה שייך כל עוד הקב"ה והיהודי הם כביכול שני דברים, אלא שיהודי מחוייב ורוצה לקיים את רצונו של הקב"ה; ובוה יש הרצון הגלוי והרצון הנעלם. אבל מה עניינו של הרצון הזה? שיש כאן שני דברים, היהודי והקב"ה, אלא שהיהודי רוצה לקיים את מצוותיו של הקב"ה.

לעומת זאת, בהכתרת הקב"ה למלך לא מדובר על רצון פנימי לדבוק בו, אלא בביטוי העמוק ביותר של מציאותו הפנימית. בתחנוניו של יהודי לקב"ה שישמולך עליו ויקבלו לעבד מתבטא,

שמציאותו האמיתית היא אלוקות ולכן בלי אלוקות הוא לא יכול להתקיים. ונמצא, שבעניין ה"תמליכוני עליכם" שבראש-השנה בא לידי ביטוי הקשר העצמוטי של בני-ישראל עם הקב"ה, שהם 'כולא חד'.

עיצומו של יום מכפר

ו. נקודה עליונה זו מתגלית גם ביום-הכיפורים, בכפרה שמצד "עיצומו של יום". ביום-הכיפורים מתגלית אמיתת מציאותו של היהודי - שמהותו היא

אלוקות. מכאן נובעת יכולתו של "עיצומו של יום" לקנח את העוונות. האפשרות של פגם וכתם יכולה להתקיים כל עוד האדם הוא מציאות לעצמו והתקשרות לקב"ה היא על-ידי קיום רצונו. במצב כזה, אם הוא פועל נגד רצונו של הקב"ה נפגמת ההתקשרות ונוצר כתם. אלא שאם יעורר ויגלה שגם במצב זה רצונו הפנימי הוא בכל-זאת להתקשר עם הקב"ה, יחזור להיות קשור והלכלוך יתנקה. זו הכפרה שעל-ידי תשובה.

אבל כאשר מתגלה העצם של יהודי, שמצד זה מציאותו האמיתית היא אלוקות, אזי מתברר שמלכתחילה לא היה שום פגם. מצד העצם של יהודי אי-אפשר לומר שהוא מציאות לעצמו והקב"ה הוא מציאות לעצמו, והם קשורים יחד ולפעמים הקשר נפגם. מצד העצם הוא מלכתחילה דבר אחד עם הקב"ה.

זו המשמעות של "עיצומו של יום מכפר": ביום קדוש זה, מתגלה הקשר העצמוטי של הקב"ה עם בני-ישראל, ומצד זה לא שייך כל עניין של פגם.

בשתי השכבות הנמוכות יותר שייך שיהיה פגם, אלא שעל-ידי התשובה מתנקה הפגם; אבל מצד העצם של יהודי, שהוא דבר אחד עם הקב"ה, הכפרה אינה במובן של ניקוי והסרת הפגם, אלא מתגלה שמלכתחילה לא שייך כל עניין של פגם.

ואף שגם ביום-הכיפורים יש צורך בתשובה, (שהרי להלכה נפסק כדעת רבנן שיום-הכיפורים מכפר רק על השבים), הרי יש הבדל גדול בין התשובה של יום-הכיפורים לתשובה של כל ימות השנה: עניינה של התשובה שבמשך ימות השנה (ובכלל זה עשרת ימי תשובה) הוא לגלות את הרצון הפנימי של יהודי לקיים רצון הקב"ה; אולם ביום-הכיפורים עניינה של התשובה הוא לשמש הכנה והקדמה להתגלות המהות של היהודי עצמו, שיתגלה שהוא בן⁶.

את ביטוייה של 'התגלות העצם' שביום-הכיפורים רואים במוחש. במשך יום זה ניתן לראות בבית-הכנסת היהודים רבים שבמשך השנה כולה לא ביקרו בו אפילו פעם אחת. ואם עדיין לא רואים אותם בתחילת היום, לפחות בסופו, בתפילת נעילה, מגיעים גם הם. ביקור זה אינו לשם חרטה ואמירת וידוי על המעשים במשך השנה, וגם לא לשם קבלה על העתיד. הם באים להזדהות עם הקב"ה. זה הקשר העצמוטי.

על פי זה מובן שבדברי הגמרא, "עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים", מבארים חז"ל את סדר

5 מבואר בתורת הקבלה והחסידות, שבכל ראש-השנה מתחדשת מלכותו של הקב"ה וזאת - על-ידי עבודתם של בני-ישראל בקבלת עול מלכות שמים. להבנת הדבר ומשמעותו דרושה אריכות רבה ואין כאן מקומה. [ראה גם מאמרו של הרב ש. ז. גופין לקמן בגיליון זה. המערכת]

6 מובן מאליי, שכאשר מתגלה שהוא בן, אזי סוף סוף הדבר יבוא לידי ביטוי בפועל והוא גם יתנהג כבן; אבל עם זה אין זה נכון להגדיר את הבן בכך שהוא מתנהג כבן, שכן בן זו מציאות עצמאית.

העבודה של עשרה ימים אלו: תחילה יש הנקודה העיקרית של ראש-השנה – "תמליכוני עליכם"; אחר-כך באים לעשרת ימי תשובה שכללים גם התשובה של ראש-השנה ויום-הכיפורים; ואחר-כך מגיעים לנקודה העיקרית של יום-הכיפורים – "עיצומו של יום".

הדבר הראשון הוא – המלכת הקב"ה למלך. יהודי ממליך את הקב"ה עליו, על-ידי תקיעת שופר, ומבטא בזה את נקודת ה'בן' שבו. הוא מראה שבלי הקב"ה הוא אינו יכול לחיות, ולכן הוא מבקש שהקב"ה יהיה מלך עליו ועל העולם כולו.

לאחר שמתגלית נקודה זו, הוא ממילא מתעורר להוספה בלימוד התורה ובקיום המצוות. ואם החסיר בזה במשך השנה, הוא מתחרט מעומק ליבו ועושה תשובה. זו העבודה של עשרת ימי תשובה.

לאחר שהוא שב בתשובה שלמה מגיע "עיצומו של יום מכפר", שאז שוב מתגלית הנקודה העצמותית שלו, ה'בן' שבו.

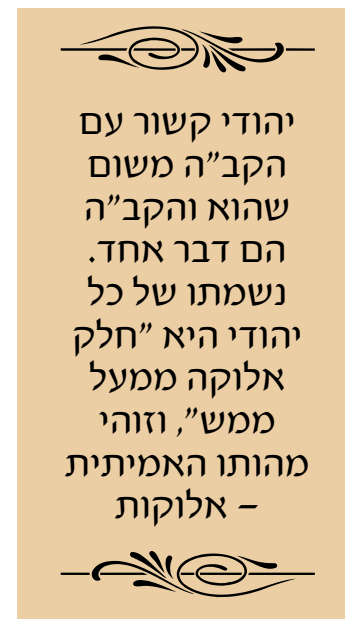
חמש תפילות, חמש דרגות

ז. ייחודו של יום-הכיפורים מתבטא גם בכך, שיום זה נתחייב בחמש תפילות, בשונה משאר ימים שנתחייבו בשלוש או ארבע תפילות. הביאור בזה?⁷

מוסבר בתורת הקבלה והחסידות, שנפשו האלוקית של יהודי כוללת חמש בחינות. הדברים מבוססים על דברי המדרש (דברים רבה פרשה ב לו) "חמישה שמות נקראו לנפש": 'נפש', 'רוח', 'נשמה', 'חיה' ו'יחידה'. כל הדרגות האלה הן אופנים שונים בהתקשרותו של יהודי בקב"ה.

ובקצרה: 'נפש' זו התקשרות שעל-ידי מעשה המצוות; 'רוח' זה הקשר שעל-ידי הרגשות שבלב – אהבה

ויראה; 'נשמה' זו התקשרות שבאה על-ידי עבודת המוחין; 'חיה' זהו הקשר שבעומק נפשו של יהודי, שבפנימיותו רוצה תמיד לקיים את רצונו של הקב"ה. (בחינת התשובה שנתבארה לעיל בסעיף ב); אבל הבחינה החמישית, בחינת 'יחידה', אין לה שום פירוש והגדרה. זה העצם של יהודי שמאוחד עם הקב"ה. זו התקשרות עצמית שאינה מוגדרת בשום 'ציור' או תנועה, אלא זו ההכרה שיהודי

והקב"ה הם בעצם דבר אחד. מבואר בלקוטי-תורה (פרשת פינחס דף פא, עמודה ב), שכל אחת ואחת מהתפילות היא כנגד אחת הבחינות שבנפש. לכן בשאר ימות השנה, שבהם מאירות רק שלוש הבחינות 'נפש', 'רוח' ו'נשמה', מתפללים שלוש תפילות – ערבית, שחרית ומנחה. בשבת, בימים טובים ובראשי-חודשים, שבימים אלה מאירה גם בחינת ה'חיה' שבנפש, באה תוספת בדמות תפילת מוסף. רק ביום-הכיפורים, שבו מאירה ההתקשרות העצמותית של יהודים עם הקב"ה – 'יחידה' שבנפש, מתפללים גם את התפילה החמישית, תפילת נעילה,

שכנגד הבחינה החמישית – בחינת ה'יחידה'. ונמצא, שאף שגילוי בחינת ה'יחידה' שבנפש ("עיצומו של יום") מאיר במשך היום כולו, שהרי זה יום שנתחייב בחמש תפילות, בכל-זאת בתפילת נעילה מאירה בחינה זו ביתר שאת. מכאן באה גם אותה התעוררות מיוחדת של המוני בית-ישראל דווקא בתפילת נעילה, שכן אז מאירה ההתקשרות השורשית והפנימית של יהודי עם הקב"ה, שלמעלה מכל הגדרים והפרטים.

הקשר העצמותי מביא אחדות

ח. בלוח היהודי נקבע, שלעולם קוראים לפני ראש-השנה את פרשת "אתם ניצבים היום כולכם וגו'". ומובא בספרים⁸ שהכוונה בתיבת "היום" שבפסוק זה היא לראש-השנה, שעליו נאמר "זה היום תחילת מעשיך".

והעניין בזה: בהמשך, מונה הפסוק את כל סוגי היהודים, מ"ראשיתכם שבטיכם" ועד "לחוטב עציץ ושואב מים". ובכל-זאת, למרות כל ההבדלים בין הסוגים, ביום זה "אתם ניצבים... כולכם לפני ה' אלקיכם", הכול מתאחדים יחד.

אחדות זו שייכת לעבודה המיוחדת של ראש-השנה ויום-הכיפורים – העבודה שמצד ה'יחידה' שבנפש. כל עוד לא נרגשת בחינה זו, עדיין ירגשו ההבדלים בין הסוגים השונים שבעם-ישראל. רק כאשר מתגלית נקודת ה'יחידה', תיתכן אחדות אמיתית בין בני-ישראל.

הביאור: מצד העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות יש חילוקי דרגות רבים בין יהודים – זה לומד יותר וזה פחות; זה מקיים יותר וזה פחות. אפילו מצד הרצון הפנימי של יהודי להתקשר בקב"ה (עבודת התשובה), שבוה לכאורה הכול שווים, יש בכל-זאת הבדלים. אצל אחד

החרטה פנימית יותר ואצל השני פחות. אבל כל ההבדלים האלו הם הבדלים חיצוניים בלבד. מצד המהות הפנימית של בני-ישראל, בחינת ה'יחידה' שבנפש, הכול שווים ממש. זו גם הסיבה שבראש-השנה וביום-הכיפורים יש הדגשה מיוחדת על האחדות בין יהודים. בראש-השנה המנהג לאחל איש לרעהו ואישה לרעותה "לשנה טובה תכתב ותיחתם". ביום-הכיפורים, מיד בפתיחה לתפילת 'כל נדרי', כוללים יחד את כל סוגי היהודים; ובנוסף התפילה (בסדר עבודה) אומרים אנו: "יום שימת אהבה ורעות".

על-פי-זה גם מובנת השייכות בין "אתם ניצבים היום כולכם" להמשך הכתוב "לעבור בברית ה' אלוהיך". רש"י מפרש: "כך היו כורתי בריתות עושיך, מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, כמו שנאמר (ירמיה לד, יח) העגל אשר כרתו לשניים ויעברו בין בתרי".

וצריך להבין: עניינה של כריתת ברית היא התקשרות בין בני-אדם. אם-כן, מדוע עושים זאת על-ידי כריתת לשניים, פעולה שמבטאת לכאורה פילוג?

הביאור בזה: התקשרות בין שני דברים, ככל שהקשר ביניהם יהיה חזק, הרי סוף-סוף הם שני דברים. כריתת ברית באה להראות, שכורתי הברית הם בעצם דבר אחד. לכן מבטאים זאת בכך שלוקחים דבר אחד וחולקים אותו לשניים. בכך מראים, ששני החלקים הללו אינם שני דברים שונים, אלא מהות אחת שבאה בשני חלקים.

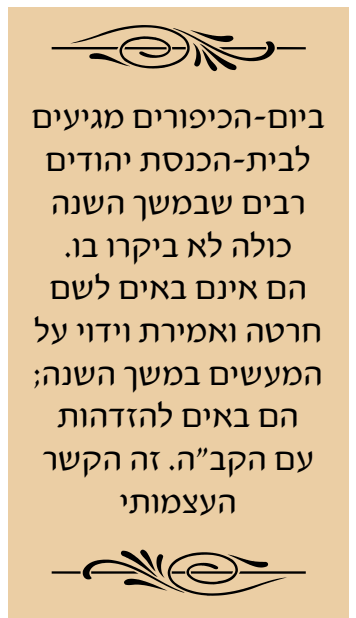
זה תוכנה של "ברית ה' אלוהיך" – גילוי ההכרה שיהודי והקב"ה זה דבר אחד, כאב ובנו שהם מהות אחת. נמצא, שאחדותם של ישראל שייכת ותלויה בכריתת הברית בין הקב"ה לביןם.

מבואר בספרי חסידות (ראה לקוטי-תורה מח, עמודה ב), שכל העניינים הרוחניים שנפעלו בחציו הראשון של חודש תשרי – הימים הנוראים (ראש-השנה ויום-הכיפורים) – על-ידי העבודה מתוך יראה וקבלת עול, באים

בגלוי בחציו השני של החודש – בחג-הסוכות – על-ידי עבודת השמחה. זה הפירוש הפנימי של הפסוק (תהילים פא, ד) "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגנו": "ביום חגיגנו" – חג-הסוכות – מתגלה ה"תקעו בחודש שופר" שהיה "בכסה"-בכיסוי ובהעלם.

מזה מובן שגם עניין האחדות, הקשור כנ"ל לעבודה המרכזית של ראש-השנה, בא לידי גילוי בחג-הסוכות. ובפשטות: שתי המצוות המיוחדות לחג-הסוכות שייכות בגלוי לעניין האחדות.

בנוגע למצוות סוכה נאמר (סוכה

כו, ב): "כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת"; וגם על מצוות ארבעת המינים מבואר במדרש (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שארבעת המינים רומזים לכל הסוגים שבבני-ישראל, מהיהודים שבבחינת "אתרוג" ועד אלה הדומים ל'ערבה'. רק כאשר כולם מתחברים יחד ונעשים אגודה אחת, אפשר לקיים בהם את המצווה.

ה'מטמון' שבתורה

ט. מכל הנ"ל עולה שבהתקשרות

של יהודים עם הקב"ה יש שתי דרגות (כלליות: א) הקב"ה הוא דבר אחד ובני-ישראל הם דבר שני כביכול, והם מתקשרים יחדיו על-ידי התורה והמצוות; (ב) הקב"ה ובני-ישראל הם בעצם דבר אחד.

שתי דרגות אלו נרמזות בשתי לשונות השגורים בתורת החסידות (על-פי זוהר חלק ג' דף עג, א): (א) "ישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה"; (ב) "ישראל אורייתא וקוב"ה כולה חד". ההבדל ביניהם: "מתקשרין" הפירוש, שהם שני דברים שמתקשרים יחד. ובמה? על-ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. היהודי מתקשר בתורה ועל-ידי זה בקב"ה (ואם עבר ולא התקשר בתורה, עליו לעשות תשובה, שבה מתגלה שרצונו הפנימי הוא בכל-זאת להתקשר).

אבל יש דרגה שבני-ישראל אינם כדבר אחר המתקשר בקב"ה, אלא "ישראל אורייתא וקוב"ה כולה חד". זו התקשרות מעצם הווייתם.

מכיוון שבדרגה נעלית זו ישראל, התורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, "כולא חד", לכן גם בשייכותו של יהודי עם התורה יש ביטוי להתקשרות העצמותית ביניהם. זה תוכנו של חג החותם את מועדי חודש תשרי – שמחת-תורה. ביאור עניין זה אמנם קובע ברכה לעצמו⁹, אבל לשלמות העניין ניגע בזה על-כל-פנים בקצרה.

הפירוש של 'שמחת-תורה' הוא, שיהודי שמח עם התורה. לאור זאת היה צריך להיות שבשמחת-תורה יפתחו ספר – חומש, גמרא, ספרי קבלה או חסידות – וילמדו סוגיה, מתוך הנאה ושמחה מעומק השכלתה. לכאורה זה עניין התורה – ללמוד ולהבין, אבל בפועל, מנהג ישראל לחוג את שמחת-תורה דווקא עם ספר-תורה, תורה שבכתב, שבה ההדגשה היא יותר על הקריאה ולא כל-כך על ההבנה וההשגה, ככתורה שבעל-פה. גם את ספר-התורה לא פותחים וקוראים בו, אלא נושאים אותו סגור, כרוך באבנט ועטוף במעיל, ורוקדים איתו!

7 לקוטי-שיחות חלק ד' – יום-הכיפורים, עמוד 1154. וראה גם בספר המאמרים מלוקט חלק ה' דיבור המתחיל 'וכל אדם לא יהיה', עמוד כב.

8 ראה פנחנ רוא סוף פרשת ניצבים. לקוטי-תורה פרשת ניצבים בתחילתו.

9 ראה לקמן בגליון זה מאמרו של הרב יחזקאל סופר [המערכת].

ראש השנה

נקודות

והדמעות האלו משביעים אותו. ויש בהם גם שמחה. היתום מילל, והבן בוכה. שההפרש הוא – זה אין לו שום משען, והבן עם שאביו רחוק וצר לו מאד, מכל מקום יש לו אביו.

וזהו "כי אבי ואמי [הרומזים לחכמה ובינה המולידות את האהבה והיראה. לקו"ת] עזבוני", שגם אם ח"ו בהעדר עבודה דמוח – בהתבוננות ולימוד התורה, ולב – בהתפעלות והסכם חזק בתפלה, ויום ירדוף יום בבהלה אחרי כל ההבל ואשר לא יועיל, עם כי מתמטטס רחמנא ליצלן הלב והמוח, מכל מקום הנה על ידי התשובה הנה "וה' יאספני" להיות כי הוא "אבינו מלכנו"...

(מאגרות קודש אדמו"ר הרי"ץ חלק י' עמוד תכה)

ה'ראש' של השנה

דוע המבואר בכמה מקומות בדא"ח [דברי אלוקים חיים = כינוי למאמרי חסידות] הטעם שנקרא 'ראש השנה' ולא 'תחלת השנה' – כי יום זה לגבי שאר ימות השנה הוא כמו ראש לגבי גוף ואברים. כמו שהראש – חיות כל האברים כלול בו, וגם אחר כך בגילוי, הרי מן הראש נמשך חיות לכל אבר בפרט, כך יום ראש השנה כולל בתוכו חיות כל ימי השנה, שכולם כלולים בו בהעלם, ואחר כך מתחלק בגילוי לימים פרטיים.

ויש לומר שזהו אחד מטעמי האזהרה שהוזהרנו לייקך את הזמן בימי ראש השנה ביותר, כי השעות והרגעים בימים האלו כלליים הם, ונעלים על שאר ימות השנה, ולא רק בכמות כי אם גם באיכות וכדוגמת חומר המוח שבראש – לגבי חומר שאר אברי הגוף. ומובן אשר כמו בראש ואברי הגוף, אימתי יהיה האדם בריא – כאשר החיות שבראש יהיה בשלימותו, וגם יומשך ממנו לכל אבר ואבר חיותו השייך אליו.

כך הוא עבודת ימי ראש השנה, אשר ימים אלו צריכים להיות מתאימים לענינם – ראש של כל השנה כולה. וגם שיהיו מקושרים עם שאר ימות השנה – להשפיע בהם חיות של קבלת עול מלכותו יתברך, לימוד התורה וקיום המצוות.

(אגרות-קודש אדמו"ר וז"ע חלק ג' עמוד תסח)

דין כל אחד כמה יכול לקבל אלוקותו ית'

"ה' יום הרת עולם". על דרך דאיתא בגמרא "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", וקודם הלידה צריך להיות הריון ובראש השנה הוא ההריון, כמ"ש "משפט לאלקי יעקב". כי עיקר המשפט הוא שדין את כל אחד ואחד כמה יכול לקבל אלוקותו יתברך. וזהו "משפט לאלקי יעקב", כי כל ישראל נקראים בשם "יעקב", כמאמר "יעקב חבל נחלתו". וזהו גם כן שאנו מתפללים בראש השנה "זכרנו לחיים" ו"כתבנו לחיים", מהו ענין זכירה וכתובה? הענין הוא כנ"ל, כי זכירה הוא למעלה מן הכתיבה וקאי על חיים נצחיים דהיינו אלקותו יתברך, כמאמר ו"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", ו"כתבנו" קאי על חיי הגוף. וזהו מה דאיתא בגמרא "ואלו צדיק ורשע לא קאמר", פירוש שאינו בא למטה באמירה כדי שישאר הבחירה לבני אדם, אבל למעלה בזכירה הוא נשאר.

וזהו "היום הרת עולם", פירוש "היום" בראש השנה, "הרת עולם", שנותן בכח לכל אחד ואחד כפי המשפט אלקותו יתברך והמשפט הוא לפי מעשה של שנה העבר וד"ל.

(מאמרי אדמו"ר הוקן הקצרים עמוד תכח)

אבא, רחמני והשיבני אליך...

עיקר עבודת ראש השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים. ולכן עבודת היום – גם בגדולים ובעלי צורה – בעבודה הנראית כמו פשוטה, באמירת תהלים כל הזמן ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשר, ולהזהר בדברים בטלים עד קצה האחרון, גם משיחות איזה שיהיו. כהעבר אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו... *

ענין התשובה דתקיעת שופר כמו שצוה: "אבא, אבא, רחמני והשיבני אליך"... בצעקת הלב, בדמעות נזולים ונובעים מעצמן, כבעל יסורים גדולים ומלא מכאובים רחמנא ליצלן שאינו צריך שום התבוננות, הוא בוכה מאליו.

מפני שכעת הם מקבלים על עצמם להתחיל ללמוד תורה. העניין עמוק הרבה יותר. הם באים לרקוד ולהזדהות עם הקב"ה ותורתו.

נזדמן לי להכיר פרופסור גדול למתמטיקה, שהיה מבעלי-התשובה הראשונים ברוסיה. פעם שאלתי אותו

**חטא גורם כתם
בנפש. לו הייתה
הכפרה באה על-ידי
תשובה, שעניינה
צער וחרטה על
החטא, מובן אין
הכתם מתנקה;
אבל כאשר מדובר
בכפרה שמצד
"עיצומו של יום",
כיצד נפעלת פעולת
הכפרה?**

מה הביאו לקבל עליו לשמור תורה ומצוות. פעמים רבות הסיבה שאדם מתקרב ליהדות נובעת מזה שהוא נזכר בבית אביו, בנעימות שבתורתו ותפילתו וכיו"ב, וזיכרונות אלו גורמים

וההסבר בזה:

כמבואר לעיל, ביהודי יש השכבה הגלויה של ההתקשרות לקב"ה ויש השכבה הנסתרת שבו. ונתבאר, שגם בשכבות הפנימיות והנסתרות יש שתי דרגות: יש דרגה פנימית שמשמעותה רצון פנימי להתקשר בקב"ה על-ידי התורה והמצוות; אבל שכבה נסתרת זו, במהותה, שייכת לבוא לידי גילוי. אמנם זה רצון פנימי ועמוק יותר, אבל מהו המבוקש של הרצון – להתקשר בקב"ה על-ידי התורה והמצוות. למעלה מזה היא השכבה הפנימית יותר, ההתקשרות העצמותית שאינה מתבטאת בשום הגדרה, בחינת ה'יחידה' שבנפש.

עניין נעלה זה קיים גם בתורה. מעלתה העצמותית של התורה היא – היותה מאוחדת ודבוקה בקב"ה, "אורייתא וקוב"ה כולא חד". ובהו יהודי שמח בשמחת-תורה. הוא שמח בפנימיות של התורה, בפנימיות של היהודי, ובפנימיות של הקב"ה, שבעצם הם נקודה עצמותית אחת.

[אלא שכמובן, אחרי התעוררות זו שבשמחת-תורה יש הכרח לתרגם זאת לשפה מעשית. יש לעבוד על כך, שגם ה'נפש', 'רוח', 'נשמה' ו'חיה' של היהודי יהיו קשורים לקב"ה בקשר גלוי. שלמות העבודה היא, כאשר גם בבחינות אלו נרגשת ה'יחידה' שבנפש, עצם המהות של יהודי].

וגם כאן רואים שיש יהודים שבמשך השנה מעולם לא פתחו אותה ולא למדוה, ואף-על-פי-כן בשמחת-תורה הם באים ורוקדים עם התורה. אין זה

נועלים יחד

התוכן הפנימי של תפילת 'נעילה' הוא, שבתפילה זו בני ישראל ננעלים יחד עם הקב"ה. נועלים את כל השערים ולא מתירים לאף אחד להיכנס. גם הנבראים העליונים כמלאכים, ואפילו הנאצלים שבעולם האצילות אינם מורשים להיכנס. רק ישראל ומלכא בלחודוהי.

(הרבי מליובאוויטש זי"ע)

לשמוע קול שופר

התקיעה היא קול פשוט. שאין לו גוף ודמות הגוף של תיבות ואותיות וצירופי- צירופיהן והוא מתפרץ מעמקי חביון עוזו של הלב. ואחרי כן – שברים ותרועה. "גנוחי גנח" ו"לילולי לילול". בחינת לב נשבר ונדכה ("שברים") והתעוררות פנימית בבכייה ("תרועה")

הרב שלמה יוסף זיון זצ"ל

מעלה. ולפיכך המים התחתונים בוכים וצועקים: "אנן בעינן למיהוי קדם מלכא".

והוא היתרון שיש לבעלי תשובה על צדיקים גמורים ("במקום שבעלי תשובה עומדים..."). ההסתר הגדול ביותר פועל צעקה פנימית יותר. עבודת הצדיקים היא בשכל: "דע את אלקי אביך", ועיקר תשובה הוא התגלות פנימיות הלב שלמעלה מהמוח. ולפיכך אמרו, שתכלית ירידת הנשמות בגופות היא "לאבתא צדיקא בתיובתא" (זוהר). המדרגה של "יושבים ונהנים מזיו השכינה" בהשגה והבנה, בטעם ודעת, היא פחותה מההתגלות הפנימית. ירידתה לגוף היא צורך עליה – לעלות מדרגת צדיקים להיות לבעלי תשובה. התשובה אינה דווקא על עבירות בלבד, אלא המרירות על הריחוק וההסתר וההעלם.

והם הם הקולות של השופר. התקיעה היא קול פשוט. שאין לו גוף ודמות הגוף של תיבות ואותיות וצירופי- צירופיהן והוא מתפרץ מעמקי חביון עוזו של הלב. ואחרי כן – שברים ותרועה. "גנוחי גנח" ו"לילולי לילול". בחינת לב נשבר ונדכה ("שברים") והתעוררות פנימית בבכייה ("תרועה, יילולי") – "מים תחתונים בוכים..." הכוח המעורר את ה"צעקה" הפנימית הזאת של השופר הוא התבוננות בירידתה-פלאים של הנפש ממקור מחצבתה דרך צמצומים רבים ועצומים, העלם אחר העלם והסתר אחר הסתר, עד שהגיעה למה שהגיעה. "מן המיצר קראתי י-ה..." והוא הוא כוח התשובה שבשופר. "אף על פי שתקיעת שופר גזרת הכתוב היא רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם" (רמב"ם הלכות תשובה ג, ד)...

(ל'תורה ולמועדים' עמוד 287)

בשעה שאדם לוקח שופר ומריע, הרי הוא מוחה כנגד המציאות המבדילה בינו לבין האין סוף. הוא נאנח קשה ומיבב על אי-יכולתו לדלג על הרי הישות החוצצים בין נשמתו לקונה

הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'ק זצ"ל

יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין". דין – פירושו: שיקול אונטולוגי והערכת ההווה הסופית מבחינת אין-סוף. מדת הדין – דרכה להכריע את הכף האונטולוגית לחובה ולהחזיר את ההווה לתהו ובהו. ולפיכך מעפיל האדם בראש השנה לעלות מן ספירת הגבורה, שהיא דין, לספירת החסד, ומשם לאל נערץ בסוד קדושים חוץ להישות הממשית.

לא כן מצוות נטילת לולב ואתרוג, המסמלת את כיסופי האדם לאלקים המאיר דרך כל עולמות והשוכן בתוך הישות עצמה ושצמצם, כביכול, את אורו בצורות ההווה הממשית על כל גילוייה ותופעותיה.

תקיעת שופר מייצגת את העריגה לסתימא דכל סתימין, דלית מחשבה תפיסא ביה, ושהוא מובדל ומופרש, נורא וקדוש. השופר בוכה מילל ומיבב על המרחק האין-סופי המבדיל בין ההווה לבין האין-סוף. לפיכך הוא שולל את העולם ומרים את האדם להווית-ההווית הטרנסצנדנטית והמוחלטת.

נטילת לולב, אתרוג – פרי עץ הדר – מקיימת ומאשרת את היצירה הנהדרה והיפה, שהאלקים, בבחינת ממלא וסובב כל עלמין, מציץ מחרכיה (עיי' 'לקוטי-תורה' דרשות לר"ה). לפיכך נאמרה מצוות שמחה יתרה בחג הסוכות "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים". ברם, ראש השנה נקרא בתרגום "יום יבבה".

(איש ההלכה' פרק ח')

מעשה באבא מארי, שעמד על הבימה בראש השנה, מוכן ומזומן לסדר את התקיעות. התוקע, מחסידי חב"ד, איש ירא אלקים, שידו היתה רחבה במשנתו של הרב הזקן, ז"ל, התחיל לבכות. נענה אבא מארי ואמר: "הבוכה אתה בשעת נטילת לולב? ולמה זה תבכה בתקיעת שופר? האין שתיהן מצוות ד'?"

איש הסוד ידע את האופי הסמלי של תקיעת שופר – מושג קול פשוט – שאדם רוצה לחתור בו חתירה בהווה החוקית ולהגיע לכסא הכבוד של עתיק יומין וסתימא דכל סתימין.

תקיעת שופר, על פי השקפתו של בעל התניא, מבטאת את החרג הכביר של איש הדת השואף לצאת מן המצר של מידת הצמצום – מידת הגבורה – למרחביה של התפשטות – מידת החסד – ומשם לעלות מעל לספירות של "אבני הבנין" לתוך עולם הנעלם שהאין-סוף מבהיק בו, כביכול. בכיית האדם בראש השנה – זו היא בכיית הנפש המתגעגעת אל מקור מחצבתה, להתדבק בדודה, לא מתוך הסתר, אלא מתוך גילוי. תקיעת שופר מוחה כנגד המציאות ומכחישה את היקום. כל הפסימיות האונטולוגית של תורת הסוד מיללת וגונחת מתוך השופר. בשעה שאדם לוקח שופר ומריע, הרי הוא מוחה כנגד המציאות המבדילה בינו לבין האין-סוף. הוא נאנח קשה ומיבב על אי-יכולתו לדלג על הרי הישות החוצצים בין נשמתו לקונה. השופר מבשר את יום הדין הגדול והנורא, כשיבוא הקב"ה לערוץ את עולמו, "ומלאכים

ההכתרה

הרב שניאור זלמן גופין

בתורת הקבלה והחסידות מבואר בהרחבה, שבכל ראש השנה מתחדשת מלכותו של הקב"ה על העולם. ומבואר, שחידוש המלכות נעשה על ידי עבודתם של ישראל. זהו הפירוש בדברי הגמרא (ר"ה טז, א) "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", שעל ידי עבודת בני ישראל בראש השנה בקבלת עול מלכות שמים, ובקשתם ותחינתם "מלך על העולם כולו בכבודך", מכתירים הם את הקב"ה למלך עליהם ועל העולם. ונשאלת השאלה: מהי המשמעות של המלכה זו? הרי הקב"ה, בורא העולם, מולך ושולט על העולם תמיד, אם כן, למאי נפקא מינה האם אנו ממליכים אותו או לא?

במלך בשר ודם, להבדיל, אפשר להבין שאת סמכותו הוא יונק מכוח העובדה שהעם בחר בו והמליך אותו, אבל במלכותו של הקב"ה מובן מזאליו שלא שייך לומר כך, אם כן מהי משמעות ההמלכה?

להבהרת הדברים יש להקדים ולבאר את ההבדל בין 'מלוכה' ו'ממשלה'. לכאורה מדובר במושגים דומים

– שניהם מבטאים שליטה על הזולת. אבל לאמיתו של דבר הם שני מושגים שונים במהותם.

המושג אינו שואל את הנתון לשליטתו האם הוא מעוניין בשליטתו או לא, הוא שולט בעל-כרחו של הנשלט. במשך ההיסטוריה היו תמיד מושלים עריצים שהשתלטו על אזרחים בכוח ובאמצעות צבא חזק, למרות התנגדותם של האזרחים הנשלטים.

מלך לעומת זאת, יכול להיות מלך רק כאשר "מלכותו ברצון קבלו עליהם". הוא שואב את כוחו מהעם שבחר בו והכתיר אותו. התנשאותו בנויה מכך שהעם מנשאים אותו.

ההבדל הוא גם בקיום הפקודות על ידי העם. נתיניו של המושל מקיימים את ציווייו בעל כורחם; מה-שאיין-כן נתיניו של המלך נשמעים לפקודותיו מרצונם. הם מרגישים את הרוממות וההתנשאות שלו ונמשכים אליו ומצייתים לו, וזאת גם אם דרישותיו הם לעשות דברים קשים ובלתי מובנים.

זהו הניגוד בין 'ממשלה' ל'מלוכה': שליט עריץ מדכא את העם, ומאלץ אותו לציית; ואילו מלך שקיבל את

לעוף כלפי מעלה, היא עפה ועולה אף שזוהי בניגוד לטבעה לרדת וליפול למטה.

וההבדל בין שני עניינים אלה הוא: בפעולה שמצד ה'כוח', מקור הכוח הוא נעלם ואינו מתגלה בפעולה. אמנם רואים את האבן עולה למעלה, אבל לא רואים מה מרים את האבן. ואפילו אם מבינים שבוודאי יש כוח שמרים את האבן, מכל מקום את המקור של הכוח – האדם שבכוחו האבן נזרקה, לא בהכרח רואים. הטעם לכך הוא, מפני שהכוח שבאבן יצא והתנתק מהאדם. ויתירה מזה: אפילו במקרה שאכן רואים את האדם שבכוחו נזרקה האבן, הרי עדיין לא מתגלית בוריקה מהותו ומעלתו האמיתית של האדם. שהרי כוח העשייה הוא הכוח החיצוני שבכוחות האדם. ובכוח העשייה עצמו, כוח הזריקה הוא הכוח הפשוט ביותר.

אמנם הוא פועל דברים נפלאים מאוד, עד כדי כך שהוא יכול לגרום לאבן לנוע בניגוד לטבעה, אבל את מעלותיו הנפשיות המיוחדות של מין המדבר לא רואים בו, שהרי גם בהמה בכוחה לזרוק אבנים. הרי שכוח הזריקה אינו מגלה את מקורו.

לעומת זאת ה'אור' מגלה את המקור שלו. כל עניינו של האור הוא – התפשטות וגילוי מקורו שלכן האור הוא 'מעין המאור'. הוא בהיר ומאיר בדיק כפי המקור.

הבדל זה שבין 'כוח' ל'אור' מקביל להבדל בין שני האופנים בהנהגת עם, הנהגה של מושל ונהגה של מלך: המושל מנהיג את העם באופן של 'כוח'. הוא אוהז בשלטון בעריצות, והעם כל כך מפחד ממנו, עד שהוא סר למשמעתו. אין זה מפני שמכירים אותו ומרגישים את עליונותו ומתבטלים אליו. אדרבה, ייתכן מאוד שרוב העם אפילו לא ראה את המושל העריץ אף לא פעם אחת. הם מכירים רק את השוטרים שמתהלכים בחוצות הערים עם אלות ומייצגים את כוחו. אותו עצמו, את אישיותו, הם כלל לא מכירים.

לעומת זאת המלך, הנהגתו את העם היא על ידי הרוממות שלו שנגרשת ומשפיעה בבני עמו ומושכת אותם אליו. ובכדי שרוממותו של המלך תמשוך אליו

את העם, בהכרח שהוא יתגלה לעם. שהרי אם המלך לא יתגלה להעם, גם רוממותו לא תהיה גלויה אצלם. ואם כן לא יהיו לו האמצעים להנהיג את העם באופן של קירוב. ונמצא, שהמלך צריך להיות מוכר אישית לבני עמו.

התבטלות וקבלת-עול

לאור האמור נוכל להבין את משמעות הכתרת הקב"ה למלך עלינו: וודאי שהקב"ה מושל ושולט על העולם, אבל השאלה היא האם הוא גם מלך. בלי ההכתרה שלנו, הקב"ה הוא בעל-הבית על העולם. הוא לא זקוק לנו כדי שיוכל למשול על כל הנבראים בעולם כולו ולהנהיגם כרצונו. אבל עדיין לא בהכרח שהוא נקרא 'מלך' על העולם. אמנם "לגדולתו אין חקר" ולכוחו אין קץ ומי יאמר לך מה תעשה, אבל אפשרי שזה הכל מצידי. ואילו מצידם של ה'אזרחים' – הנבראים, הגדולה והרוממות שלו אינה בהתגלות. זו בחינת 'ממשלה' בלבד.

'מלכותו' של הקב"ה פירושה, שרוממותו הנעלית של הקב"ה תהיה בהתגלות אצלנו. שעליונותו ורוממותו יורגשו אצלנו ונחפז במלכותו. בכדי לפעול זאת, דרוש שאנו נכתיר ונמליך אותו. אזי תתגלה, גם בחינת ה'מלך' של הקב"ה.

זהו תוכן בקשתנו בראש השנה – "מלך על העולם": אנחנו מבקשים מהקב"ה שיהיג אותנו על ידי שתורגש אצלנו הרוממות שלו. שימלך עלינו. וכאשר הוא יהיה מלך עלינו, אזי ממילא נקיים את רצונו, לא רק בגלל שקיבלנו פקודה מהמושל, אלא כתוצאה מכך שאנחנו נמשכים אל המלך ורוצים לקיים את פקודותיו – "מלכותו ברצון קיבלו עליהם".

[רואים במוחש שכאשר אדם מרומם מבקש משהו מבצעים זאת מכוח הרוממות שמאחורי הפקודה. הרוממות נרגשת ומושכת את האנשים להתבטל ולציית אליו. כך גם אנחנו מבקשים שהקב"ה ימלך עלינו, באופן שנימשך אליו ונקיים את רצונו].

אבל עדיין צריך להבין: אמנם מובן מדוע יש צורך בהמלכתו של הקב"ה, אבל עדיין אינו מובן מהו הדבר המעורר

את מלכותו של הקב"ה? כפי שהוזכר לעיל, רוממותו של המלך שעל ידה הוא מנהיג את העם, מגיעה מהעם עצמו.

ליתר ביאור: בן-אדם רגיל אינו מרגיש רוממות באופן טבעי. אדם נורמלי אינו מרגיש שהוא מרומם ונעלה מסביבתו. רק בעל-גאווה או שוטה, עשוי לחשוב שהוא מרומם מכל שאר בני האדם. ועל-כן, בכדי שהמלך ירגיש רוממות, צריכים לרומם אותו. לעורר בו הרגשה של רוממות.

זהו העניין של הכתרת המלך: כשהעם בא אל המלך ומבקש ממנו "מלך עלינו", זה מעורר במלך את רגש הרוממות וההתנשאות ורצון למלוך. אין זה רק הדיבור החיצוני של העם, אלא בעיקר התוכן הפנימי של הבקשה – ההכנעה וההתבטלות של העם כלפי המלך, והכנוות להתמסר לביצוע כל רצונותיו של המלך. על ידי ביטול זה פועלים במלך תנועה של רוממות.

ונמצא, שהרוממות נוצרת במלך רק מכוח הכתרתו על ידי העם, וכל עוד העם לא הכתיר את המלך, המלך אינו מלך.

ועל דרך זה כאשר מדובר על מלך מלכי המלכים הקב"ה: בכדי לעורר ולגלות את הרוממות אצל הקב"ה נדרשת התבטלות, הכנעה והתמסרות של העם אל הקב"ה, ועל ידי כך מעוררים ומגלים את רוממותו. כשנבוא אל הקב"ה ונאמר לו: "אנחנו מתבטלים אליך, מוכנים לעשות כל מה שתצווה עלינו ולבטל לחלוטין את הרצונות האישיים שלנו מפני רצונך" – הכנעה והתבטלות זו מגלה אצל הקב"ה את רוממותו ומעוררת בו רצון למלוך. [חשוב להבהיר שישינו הבדל גדול בין חידוש המלוכה אצל הקב"ה ולהבדיל במלך בשר ודם: אצל בשר ודם אכן כל הרוממות והמלוכה נפעלת על ידי העם ובלעדי זאת אין לאדם שום רוממות על העם וכן; מה-שאיין-כן אצל הקב"ה הרי רוממותו היא רוממות עצמית שאינה תלויה בעם. ולכן, חידוש המלוכה הוא רק בנוגע לגילוי המלוכה אצל העם].

אין זה רק ביטול המתבטא בקיום פקודה, אלא התבטלות פנימית אליו, תחושת קבלת-עול. זו הסיבה לכך שבראש השנה מרבים באמירת תהלים.

ההדגשה אינה על התבוננות שכלית מעמיקה שקשורה במציאותו של האדם, אלא דווקא על אמירת אותיות – עבודה פשוטה שקשורה בהכנעה והרגשת ביטול. זה מה שמעורר את הרוממות והמלוכה אצל הקב"ה.

אין מלך בלא עם

ידוע ש"אין מלך בלא עם" (בחי' וישב לח, ל) והיינו שבכדי להמליך מלך צריך 'עם', ובוזה שני צדדים: א) העם צריך להיות דבר זר ביחס למלך. ב) צריך שלעם יהיה איזה יחס עם מדיגת המלך.

כלומר: מצד אחד, אם יבואו הבנים לאביהם ויאמרו לו: "אבא, מלך עלינו!", זה לא יעורר בו שום תנועה של רוממות. שהרי בכדי לעורר רגש של רוממות צריך שתהיה מציאות המבטלת עצמה למלך. רק אז אפשר לומר שיש כאן מצב של ביטול כלפיו וזה אכן פועל ומעורר רגש של רוממות במלך. אבל הבן, מכיוון שהוא מאוחד באופן טבעי עם אביו, אם כן אין כאן מציאות נפרדת שהתבטלה שתוכל לעורר רוממות, כי הוא מלכתחילה דבר אחד עם אביו.

מצד שני, אם יבואו אל האדם בהמות וחיות וייכנעו אליו, זה גם כן לא יעורר בו רצון למלוכה עליהם. ובפשטות: אפילו אם יהיו עשרת אלפים פרות בחווה שלו, ולקול שריקה אחת שלו כולם יתאספו אליו, זה לא יעורר בו שום רגש של רוממות, כיוון שאין להם שום יחס וערך אליו והתבטלותם אינה תופסת מקום אצלו, לא בזה הוא מרגיש מרומם. בן-אדם יכול להרגיש מרומם רק ביחס לדבר שבערכו, עליו הוא מתנשא.

כך גם בנמשל – הכתרת הקב"ה למלך. אם יבואו כל הנאצלים העליונים מעולם האצילות, או הנשמות כפי שהן נמצאות למעלה בגן-עדן, הם לא יוכלו לעורר אצל הקב"ה את הרוממות והרצון למלך. כל הבחינות האלו הן בטלות בעצם אל הקב"ה, כבן המאוחד עם אביו.

לאידך, אם יתאספו כל סוגי הנבראים שבועולם, ויתבטלו אל הקב"ה, ויבקשו שיהיה מלך עליהם – זה לא יתפוס מקום אצלו ולא יעורר שום רגש

'מלכותו' של הקב"ה פירושה, שרוממותו הנעלית של הקב"ה תהיה בהתגלותו אצלנו. שעליונותו ורוממותו יורגשו אצלנו ונחפוץ במלכותו. בכדי לפעול זאת, דרוש שאנו נכתיר ונמליך אותו

של רוממות. שהרי "כולא קמיה כלא חשיב". זו הסיבה, שהיחידים שיכולים לעורר אצל הקב"ה את הרצון למלוכה, הם נשמות ישראל המלוכשים בגופים. רק כאן ישנו המיזוג בין שני הצדדים הנדרשים להמלכת המלך. מצד אחד הנשמה היא אלוהית, היא נקראת אדם ("אתם קרויים אדם") על שם "אדמה" לעליון; ומצד שני כשהנשמה מתלבשת בגוף היא כבר לא באותה דרגת קירוב לקב"ה כפי שהיא למעלה. היא נמצאת בעולם גשמי, ומלוכשת בגוף גשמי ובנפש בהמית. כל אלו גורמים לנשמה יחס של ריחוק במקצת מאלוקות. ולכן בהיותה מלוכשת בגוף נקראת הנשמה בשם 'עבד', על שם יחס הריחוק שבין עבד לאדונו.

כשם שהעבד על אף היותו אדם כמו האדון מכל מקום הוא זר ומרוחק מהאדון, כמו כן הנשמה המלוכשת בגוף, היא בבחינת 'עבד'. ולכן כאשר הנשמה שמלוכשת בגוף, היהודי כפי שנמצא פה בעולם הזה, באה אל הקב"ה וממליכה אותו למלך – דווקא זה מעורר אצלו את הרצון למלוכה.

לפי זה נבין היטב את דברי הגמרא במסכת ראש השנה (לא, א), שביום השישי למעשה בראשית "גמר מלאכתו ומלך עליהן", היינו שדווקא אז נעשה

הרב יחזקאל סופר

מעשה בסנדלר יהודי פשוט, שהיה מפוז ומכרכר בעת ההקפות ביום שמחת-תורה ב'קלויז' של גאוני מינסק. פנה אליו אחד ה'עילויים' בלגלוג: "מה לך מרקד עם התורה, בור ועם הארץ שכמותך, והרי אינך פותח ספר כל השנה, אין זו חתונה שלך... די לך שתביט בריקוד בני-התורה, להם יאה הריקוד עם התורה." ענה לו הסנדלר בתמימות: "ואם זו חתונת אחי, האין לי זכות לשמוח בשמחתו הוא?"

לא כך היא דרכה של החסידות ולא כך הרגישו מי שזכו להיות בשמחת-תורה הליובאוויצ'ית בהקפות של הרבי זי"ע. שם חש כל יהודי – גם קל שבקלים – ששמחת-תורה היא "יום חתונתי" שלי... גם במשנתו פיתח הרבי עומקים חדשניים במהותו של יום שמחת-תורה ובשייכותו הפנימית לכל יהודי.

ידוע ההסבר לקביעת שמחת-התורה בסיום חג-הסוכות¹ ולא כפי שהיה מן הראוי ב"יום חתונתו – זו מתן-תורה" בחג השבועות. הסיבה היא, כי חג-הסוכות הוא המשך ישיר למתן לוחות שניות ביום-כיפור, אחר כפרת חטא-העגל. על כן כה עצומה השמחה, כי זוהי שמחתם של 'בעלי-תשובה' (ולא

כבשבועות, שזו שמחתם של 'צדיקים' ובמקום שבעלי תשובה רוקדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, אלא מתחילים גם הם לרקוד... אלא, שעל פי זה נמצא, שחגי-תשרי אינם אלא אוסף אקראי של 'ציוני-זמן' היסטוריים, שנודמנו לאכסניית חודש תשרי. ראש-השנה קשור לבריאת האדם והיקום הבראשית, יום-הכיפורים קשור לחטא-העגל, חג-הסוכות קשור לשמחת החקלאים על האסיף, או לחילופין הנו זכר ל"בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". ולאחר סיום חג-הסוכות, נזכרנו שוב ב'לוחות-שניות' הקשורות ליום הכפרה על חטא העגל. (מוטב יחול שמחת-תורה במוצאי יום-הכיפורים, כמ"ש: "ובר בעתו מה טוב"²...) – האמנם אין נקודה פנימית מאחדת לשרשרת החגים של תשרי??

"הקשר השלישי"

הנקודה העצמותית, המאחדת את כל החודש-השביעי וחגיו היא, גילוי 'האהבה-העצמית', שאינה תלויה בשום דבר, בין קוב"ה וישראל ובמקביל לה, התגלות 'האהבה-העצמותית' של כל נשמה יהודית לאביה שבשמיים, ללא קשר למידת 'דתיותה' המעשית. גילויים

"ביום חתונתי – זו שמחת-תורה"

אלו באו לידי ביטוי הכי נעלה בסליחת 'חטא-העגל' – חטא, המהווה לכאורה נתק מוחלט בין הכלה, הבוגדת בתוך חופתה³ והחתן האומר לשושבין: "הרף ממני ואשמידם". ובוזה צריך ביאור: כיצד אם-כן הצליח משה לפעול הסליחה?

מבארת תורת החסידות: "תלת קשרין מתקשרא דא בדא, ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה"⁴. הרי שני קשרים כאן, היכן הקשר השלישי? אלא, אם נציב את השלישייה הנ"ל כ'סגול' ונעבור מאחד אל השני בעיגול, אי מצד אחד, נתחיל ב'ישראל', הזקוקים ל'תורה' כממוצע – דרכה יתקשרו ל'קוב"ה'. אולם אם נמשיך הלאה נבחין בקשר השלישי – בין 'קוב"ה' ובין 'ישראל'. קשר שאינו תלוי בממוצע של ה'תורה'.

זו הייתה טענת משה "ואם אין – מחני נא מספרך אשר כתבת". כלומר: רבש"ע, אם 'ספרך' הוא זה שמעכב הכפרה עקב הנתק ממנו – החבל המקשר, אזי "מחני נא מספרך" – התעלם נא מקשר זה והסתכל על עמך מההיבט של ה'קשר השלישי'⁵, שברובד זה "אף על פי שחטא ישראל הוא".

הדבר תלוי במישור בנפש ובדרגא באלוקות בהם מתרחש הקשר: כאשר הקשר בנוי על 'הכוחות-

¹ חופתה, שנאמר עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו".

² מובא בחסידות על-פי זר ח"ג עג, א.

³ עיין ביאורו הנפלא של הרבי בלקוטי-שיחות חלק כ"א פרשת תצווה

ע' 177-175

⁴ אור התורה (ל'צמח-צדק') שמיני עשרת עמוד א'תשעט ועוד. ולא די בטעם שאז מסיימים לקרא את התורה כולה, כי הא גופא טעמא בעי, למה לא יסיימוה בחג השבועות?

⁵ משלי טו, כג.

⁶ ראה יל"ש ש"ש רמז תתקפג: "אמר עולא: עלובה כלה שזינתה בתוך

הפנימיים' שבנפש, הנקראת 'כלה', שהם כוחות-המודע (שהרי "אין האשה מתקדשת אלא מדעתה"⁶) המכונים נר"נ (נפש, רוח, נשמה) והיא פונה להתקשר אל 'האדם-העליון' שעל הכסא, הנקרא 'חתן', אזי דרוש ממוצע, שישדכם זה לזו והוא "זאת התורה אדם". תרי"ג מצוות התורה מהווים תרי"ג נימים בחבל, המקשר בין היהודי לבוראו בבחינת 'איש ואישה'. במדרגה זו, שהיא "אהבה התלויה בדבר", ייתכן 'נתן' ו'קריעת-הכתובה'.

ברם, ישנו רובד של 'הכוחות-המקיפים'⁷ – כוחות-העל-מודע, שהם עצמיות הנפש – 'חיה ויחידה' (אמונה ומסירות נפש) שבנשמה, שהם בחינת 'בן'. שייכות עצמית ותורשתית זו קרויה 'מקיף' מפני, שגם האדם עצמו אינו מרגיש באישיותו הגלויה – ב'כוחות-הפנימיים' ובחיי היום-יום שלו, את עוצם שייכותו המוחלטת לקב"ה. עד, שלפעמים מגדיר עצמו כ'חלונ'י'. זאת מפני שנקודה זו 'מקיפה' על נפשו מלמעלה ודרושה עבודה מיוחדת ו'עת-רצון' מיוחדת 'להמשיכה' ממורמי עומקה של נשמה, אל ה'כלים' הפנימיים שבאדם. 'עת-הרצון' המיוחדת, המסוגלת לגלות 'מקיפים' אלו של הנשמה, היא שרשרת חגי-תשרי, שסיומם הוא בחג-הסוכות, שעניינו הוא ה'סכך' בו מצינו, שחייב להיות 'צללתו' מרובה מחמתו". וכאן יש להבין במהותו הפנימית של צל הסכך: הרי התורה קרויה "תורה אור" וגם הקב"ה נמשל ל"שמש ומגן ה' אלקים". היינו, שגילוי אור ה', הוא "שמש" ואילו שם אלקים, המעלים ומסתיר ומצמצם עניינו "מגן", המכה ומאפיל על עוצמת השמש. מהי

אם כן המעלה ב'צללתו מרובה מחמתו', התגברות ההעלם על הגילוי?

הטיבה אחת

מבאר רבינו במאמר⁸, שיש הבדל בין 'העלם מגורם חיצוני', המפריע לקרני-האור להתפשט ומחשיכם, לבין 'העלם-עצמי' של ה'עצמיות הבלתי ניתנת לגילוי'. כגרעין, שכל גווני הפרי, טעמו וריחותיו נעלמים בו בגלל, שהוא העצם הבלתי מתבטא בשום גילוי. או כ'עצמיותה של הנפש' שמעל למודע, שם שורר חושך, בהיותה הרובד הבלתי ניתן לגילוי. חושך שכזה, חושך-מעליא הוא, ועליו נאמר ביחס לקב"ה: "ישת חושך סתרו". היינו, שה'סתים דקוב"ה' מצינו ב'חושך'. כיון שכל דרגה ש'מאירה', הרי היא 'התפשטות מן העצם' ואינה 'עצמיות', כמ"ש: "יושב בסתר (מי?) – עליון, בצל – ש-ד-י יתלונן"⁹. זה, הנקרא 'מקיפים' של הקדוש-ברוך-הוא, היינו בחינת 'עצמיותו', שלגמרי מעל ל'כוחות-הפנימיים' של הספירות, מה שמכונה בשפת הקבלה "כתר" – זהו ה'סכך' של "צילא-דמיהנותא", הנמשך לנו מלמעלה בחג-הסוכות. אלא, שהמשכת 'מקיף' זה – הקרוי 'סכך', עוברת דרך ארוכה, משורש ההמשכה בראש-השנה, דרך עיקר ההמשכה ביום-הכיפורים ועד לסיום ותמצית ההמשכה בסוכות ושמחת-תורה. בכלם נמשך אותו 'סכך-עליון', ההולך ומתעבה ומתגשם עד לסכך הסוכה... (על דרך התעבות גז למצב-צבירה נוזלי וממנו למוצק).

בראש-השנה יש לנו מאה קולות (ס' תקיעות, כ' שברים וכ' תרועות)

כמניין סכ"ך. כל יהודי תוקע עצמו עם כל עשר כוחותיו הפנימיים (כפי שכל אחת מהם כלולה מכל שאר הכוחות 10×10), בקבלת עול מלכותו מעומקא-דליבא. ו"ממעמקים קראתיך ה'" – שני עומקים. עומק נשמת התחתון, הזועקת "מלך על העולם כולו בכבודך", נוגעת ו'קוראת' לעומק העליון – 'עתיקא' – עומק האלוקות, לעוררו מחדש ל'רצון למלוכה'.

'סכך-התקיעות' המופשט הלזה מתעבה ויורד עד שמתהווה ממנו 'ענן-הקטורת' של יום-הכיפורים ועולה מבין הכרובים ה"סוככים על הכפורת" (מלשון 'סכך', "סכותי בענן לך"). אזי מתגלה אהבת-הכרובים, המעורים זה בזה מעל ל'לוחות-הברית' של התורה, שזהו הקשר דקוב"ה וישראל "שאינו תלוי בתורה"¹⁰. קשר זה הוא שורש ה'כפורת' – כפרת החמור שבחטאים – חטא-העגל. אין שום פגם ועוון, היכולים לנתק את ה"בנים אתם" מהקשר "לה' אלוקים". שם – על הכפורת, מניח הכהן-הגדול את הקטורת (מלשון "בחד קטירא אתקטרגא") "וכסה ענן הקטורת" ("וכסה" אותיות 'סוכה') על-דרך "על כל פשעים תכסה אהבה" עצמיתית זו. 'ענן-הקטורת' זה הוא עדיין ערטילאי ו'מקיף' מדי מכדי להיות בסיס לשמחה גורפת. שהרי גילוי 'מקיף' זה התבטא רק במסגרת של צום וניתוק מוחלט מהויות-העולם – ביום-הכיפורים¹¹ ועדיין לא נמשך להאיר בתוך ענייני האדם, הקשורים לעולם. כאשר 'ענן-קטורת' זה מתגשם ו'נמשך' עוד-יותר בירידתו מעולם לעולם¹², מתהווים ממנו 'ענני-הכבוד' של "בסוכות הושבתי את בני ישראל". ה'מקיף' נמשך

ב'התיישובות' בתוככי הכלים, בסעודת האדם ובדירתו¹³. מגיעה לשיאה בשמיני-עצרת ובשמחת-תורה שאז נעשית הקליטה של 'המשכת המקיף' בפנימיותו אנו וזהו "עצרת תהיה לכם", בפנימיותכם. אזי הופכים 'הכוחות-המקיפים' להיות כל מציאות האדם מראשו ועד רגלו, עד שמפוז ומכרכר בכל-עוז, כי אפילו ה'עקב' מרגיש, שעל ה'ראש' להתרומם כמה טפחים מהארציות...

שמחת הרחוק שנעשה קרוב

יום טב ונחדי עמן. כך עצרת של פסח, עד דאינון נפקין מהחורף לקיץ אמר הקב"ה אית ביומא למיזל ולמיתי, אבל עצרת של חג על ידי שהן יוצאין מהקיץ לחורף ואבק דרכים קשה וידות דרכים קשות, לפיכך אינה רחוקה חמשים יום. אמר הקב"ה, לית ביומא למיזל ולמיתי אלא עד דאינון הכא נעבד כלן חד יום טב ונחדי. לכך משה מזהיר לישראל ואומר להם

על-פי האמור לעיל תובן השמחה היתרה של ה'הקפות', מלשון 'מקיפים', המוענקים בשמחת-תורה לכל יהודי, מה שלא נותנים בחג השבועות. והטעם כמבואר במדרש¹⁴: "א"ר יהושע בן לוי, ראויה היתה העצרת של חג, שתהא רחוקה חמשים

(במדבר כ"ט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. הוי אומר מה יפו פעמיך בנעלים" בהשקפה-ראשונה תשובת המדרש בנויה על מזג-האוויר, אשר בקיץ אין בעיה לשלוח את עולי-הרגלים לבתיהם לאחר הפסח ולהזמין שנית לחזור אל אביהם לקראת שבועות. מזג-האוויר הנוח מאפשר לסיים ב'מסיבת-פרידה' בעצרת... מה-שאיין-כן בסוכות, מקצרים את התהליך ומנצלים את היותם של עולי-הרגלים בירושלים, לסיים בעצרת של שמחת-תורה, כדי שלא להטריחם לבוא שנית בחודש כסלו הגשום והחורפי.

ברם, לא מובן מהמדרש מדוע "ראויה הייתה העצרת של חג שתהא רחוקה חמשים יום, כנגד עצרת של פסח"? – מדוע באמת לא עשו גם עצרת של פסח ביום השמיני של פסח ויחסכו לבוא שנית לרגל (אף-על-פי שמזג האוויר נוח)? ובכלל יקשה, וכי חגי-התורה הוקבעו בהתאם לחוקי המטאורולוגיה של הטבע? וכי לא "קדמה תורה לעולם"??

מעמיק רבינו במאמר¹⁵ אל נשמתו של מדרש זה בפנימיות-התורה: המלך – הקב"ה, יש לו 'בנות' (נשמות ישראל), שהן 'נשואות' לגוף במטרה להוליד תולדותיהן של צדיקים מעשים-טובים. אלא, ששני סוגים של 'בנות' יש לו: "נשואות למקום קרוב" – זו עבודת הצדיקים, שתחום התעסקותם הוא 'קרוב' – בענייני תורה ומצוות בעולם הקדושה בלבד, וישנן, ה'נשואות למקום רחוק' – שזו עבודת בעלי-התשובה, שהתעסקותם היא בתיקון והעלאת 'דונותיהם', שעשו בהיותם במקום רחוק מאד מעולם הקדושה – בעולם הקליפות, ולהפכם ל'זכויות'. זוהי תכניתו של המלך, שאותן "הנשואות למקום קרוב" (הצדיקים), שעבודתם 'קייצית', כי מאיר בנפשם

⁶ אל הלב, אל הפנימיות.

⁷ שהש"ר ז, ב'.

⁸ ד"ה להבין ענין שמחת תורה, ספר המאמרים תשמ"ב.

⁹ וזהו הטעם למנהג חב"ד בנענועי-הלולב, לברך עליו בתוך הסוכה דווקא, ואופן הנענוע הוא דלא כמנהג להחזיק הלולב במאווין ולדקור בו את הרוחות הרעות כבכידון במלחמה, אלא להחזיקו במאונך, כשבוהלכה מעלים אותו לכיוון הסכך ובהבואה 'ממשיכים' מן ה'סכך'

⁶ פירוש הרע"ב על קידושין פ"א משנה א' וראה קידושין ב, ב.
⁷ ראה בנושא זה בהרחבת הביאור במאמרו של הרה"ר ר' יואל כהן שליט"א בגיליון זה.

⁸ ד"ה סוכה שחמתה מרובה מצלתה פסולה, ספר המאמרים תשי"ד.
⁹ וגם בחינת 'מאור', שהוא 'העצם ממנו נמצא האור', הרי יש לו שייכות על-כל-פנים לעניין ה'גילויים' (על-דרך שם הוי-ה שהוא באצילות, הנקרא 'שמש', הרי יש לו שייכות לעולמות). מה-שאיין-כן "ישת חושך סתרו". ולכן "העושה סוכתו תחת האילן" פסולה, כי אף-על-פי שענפי האילן 'מקיפים' על גג הסוכה, מכל מקום יש לו עדיין 'קשר לקרקע', ורק 'מקיף-תלוש' לגמרי כשר לסכך.

¹⁰ וכמובן שאין התכלית להישאר "ישראל הוא אע"פ שחטא..." אלא, שייכות עצמיתית זו 'מבעבעת' בתוכו, עד שחוזר בתשובה בפועל, ונעשה ראוי לקשר שע"י התורה, וזהו סוד "אוהב את הבריות" [בגלל עצם היהדותם] אבל במטרה: "מקרבן לתורה", ודו"ק.
¹¹ והראיה: שמיד בתפילת ערבית במוצאי-הצום, כבר אומרים בשמל"ז בלחש, שכבר אינם כ'מלאכים'...
¹² מגמה, שהחלה כבר בעבודת יוה"כ, בהמשכת ה"אחת למעלה" [יחידה] לתוך ה"שבע למטה" [מידות שבלב] וכל סדר ההזאות מהכפורת אל הפרוכת, אל מזבח הזהב ועד מזבח החיצון, שזוהי המשכת ה'עצמיות', שתתחזק עד הרובד הכי חיצון שבנפש. אלא, שבחג הסוכות נמשכת עוד יותר בפנימיות.

גילוי-אור' ו'חום-דקדושה', הבא מ'שמש ה' – הם, יעבדו חמישים יום. הרי סדר עבודתם הוא על-פי טעם ודעת – עבודה מסודרת ואינטנסיבית, הדורשת משך-זמן לבירור וזיכרון איטי של כל מידה ומידה משבע-המידות, שהן שבע כפול שבע של חמישים ימי הספירה, עד שמגיעים לשער הנו"ן של מתן-תורה דשבעות – חגם של תלמידי-החכמים והלמדנים. ברם, אותן "הנשואות למקום רחוק" (בעלי-התשובה), שעבודתם 'חורפית' בחינת 'כעב פשעין וכענן חטאתין', צריכים לעבוד בדרך 'בריחה' ו'דילוג'. אין באפשרותם ללכת ב'דרך-ארוכה' של התבוננות והשבה אל הלב בשלבים, אלא חייבים הם לנקוט ב'דרך קצרה', מיידית, החלטית וחד-משמעית, בחינת 'תשובה-עכשיו'!... שאם לא-כן עלולים הם לבוסס ולשקוע בביצת הרגלי העבר הגשום והמגושם שלהם. על-כן עצרת של בעלי-תשובה היא תיכף ומיד בסיום החג, ב'עוד הברזל חם' מגילוי-המקיפים וההקפות.

כאן מוסיף הרבי ומחדש, שלמרות שבהשקפה-ראשונה קירוב זמן העצרת של תשרי הוא לכאורה מצד החיסרון שבהם ('רחוק' לגריעותא), מכל-מקום זה עצמו מעורר בנשמתם בחינת 'רחוק' למעליותא. בזכות המהפך של 'רחוק' שנעשה קרוב ממשיכים המה ממעמקי הרובד ה'רחוק' שבנפש – כוחות החיה יחידה, שהם במדרגה רחוקה ונעלית מאד מעל כליו של האדם. כוחות אלו הם מקור הגעגועים בכל חודש אלול ועשרת-ימי-התשובה, שהתבטאו בכיסופי-ערגה ממרחקים ועתה השתפכו בשמחה עצומה אל חיק-אביהם, המכניסים בצלו וימינו תחבקם, עד ל'מסיבת-הפרידה' הנרגשת בשמיני-עצרת.

בכך הם מעוררים במקביל אצל קוב"ה את 'המקיף-הרחוק' (עתיקא קדישא, פנימיות הכתר) – אותו

ה'חושך' של ה'העלם-עצמי', הרחוק מן סדר-ההשתלשלות וגם ההתקדמות שלהם בעבודת-השם אינה צעד אחר צעד, אלא ב'קפיצה-לגובה'... אורות-מקיפים אלו של ה'הקפות', בהם מתמזגים 'עצמיות-הנשמה' עם 'עצמיות-הבורא', שייכים הם לכל יהודי בהשוואה גמורה. בין אם הוא למדן וגאון בין אם הוא יהודי פשוט (שמאירה אצלו 'פשיטות-הנשמה'), ה'עצם' שווה בכולם. לאמיתו של דבר, מיוזג עצמי זה קשור גם הוא לתורה. אבל ברובד זה מדובר ב'עצמיות-התורה' – דרגת ה'סתיים-דאורייתא', שמעבר ללימודה המובן והמושג ותכניה השכלתניים וגם מעבר לחלק הסוד שבה, עד-כמה שיש כוח באדם להבין ולהשיג. 'עצמיות' זו באה-לידי ביטוי ב'קדושת-האותיות' של התורה, שהרי הסיום של התורה בשמחת-תורה אינו סיום הש"ס ואף-לא סיום כל הפלפולא-דאורייתא, שזוהו רובד עליו נאמר "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים". סיום התורה בשמחת-תורה הוא סיום קריאתה מעל הבימה בבית-הכנסת, קריאה של אותיותיה, קריאה עליה מברכים גם הלמדנים וגם עמי-הארצות. אפילו מי ש"לא ידע מאי קאמר" מברך: "אשר נתן לנו תורת אמת" ובוודאי אין זו 'ברכה לבטלה'... כי התורה גם שלהם היא¹⁶.

סביב אותה בימת-קריאה של האותיות (שהן הדרגה הכי מצומצמת בהבנת התורה – ה'רגליים' שבה) רוקדים יהודים, שכל אחד מהם מהווה אות ב"ספרך אשר כתבת" וטופפים ברגליהם (ולא במוחותיהם וסברותיהם) בחבקם אל חיקם "ספר תורה מעוטף במעיל". בחינת ה'העלם-העצמי' שבתורה, הבלתי ניתן לגילוי. כלומר עצם-הנשמה, ששורשה ב'מוח האב'¹⁷ – 'חכמה עילאה', רוקדת עם עצם התורה כפי שהיא 'חכמה-עילאה' דלית מחשבה תפיסא ביה. זוהי מין תחיית המתים

השמחה-החסידית ב'תורה-לשמה'

מהי בעצם ה'תכלית' של לימוד "שור שנגח את הפרה", שאמורה כל כך לשמח אותנו? חידוד כשרון החשיבה? השאלה הפרקטית מה יהא גובה תשלום הנוק? ואולי השכר בגן-עדן, השמור ללומדי-התורה? והוא לימוד 'לשמה'??? ויובן בהקדם הגדרה פרדוקסאלית בקשר למהות עניין התורה: מחד, נתפסת התורה כ'חכמות' של הקב"ה, ש"הוא וחכמתו אחד" וככזו, היא 'בלתי-גבולית' כמאמר. מאידך הרי היא נקלטת ומוכנת בשכלו המוגבל של האדם הלומדה, הרי שהיא 'שכל מוגבל' ואם-

כן אינה "חכמתו האין-סופית"²⁰? מבואר בתניא פרק ד':

"...הנה על זה אמרו במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצוות התורה ובהלכותיהן ובצורפי אותיות תנ"ך ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתה..."

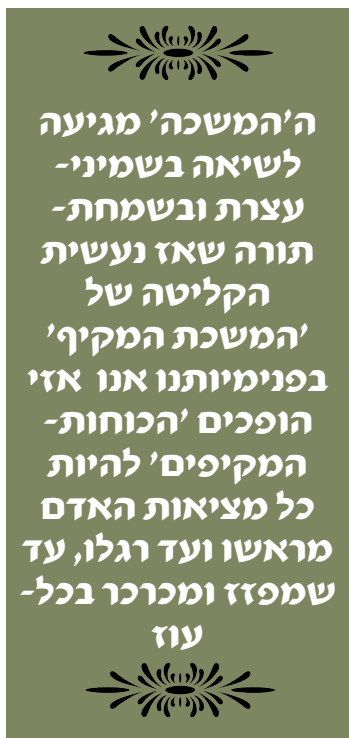
כלומר במהותה העליונה התורה היא אמנם 'אין-סופית' ממש ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", על-דרך מים, שאינם ניתנים לתפיסה ביד, אלא אם-כן יוקפאו לקוביות-קרח. ברם אין לשכוח, שהקוביות רק נראות כ'אבנים מוצקות', אבל במהותן הן 'מים חיים'²¹. כשהאדם לומד 'קובייה שכלית' שבגמרא, הרי מוחו ושכלו 'תופסים' חכמתו העילאה של הקב"ה²², רק שמופיעה ב'מצב-צבירה' של עניין שכלי. אבל בעצם ספגה תודעתו בחינת 'אין-סוף' ממש ועל-ידי-זה היא קשורה ל'עצמותו', ש"הוא וחכמתו אחד" (ללא קשר למידת עומקה של הסוגייה אותה הוא למד, או לרוחניות תכניה).

וזהו 'יפה שעה אחת... בעולם-הזה מכל חיי-העולם-הבא': בגן-עדן "נהנין מזיו-השכינה", זיו בלבד ואינם מסוגלים להשיג ה'עצמיות'. לעומתם, הלומד "המניח את הכד", הרי הוא תופס את 'עצמות אין-סוף ברוך-הוא' ממש²³. [ואף, שגם הנשמות בגן-עדן לומדות 'תורה' במתיבתא-דרקיעא ואדרבה תורתם מופשטת יותר מלבושים גשמיים, אם-כן גם להם קשר עם 'חכמות'. מכל-מקום התלבשות 'עצמותו' יתברך בתוך חכמתו היא רק תורה שבעולם-הזה, כי תורה דגן-עדן הרי היא כ'חכמת הרב', שתלמידיו מקבלים רק את זיו חכמתו הרוחני ואילו תורה שלמטה, למרות 'גשמייותה'²⁴, הרי

²⁰ ואין לומר, שהאדם תופס רק 'חלק' ממנה, כשם שאין לומר שאדם אינו יכול להשיג מהותו של מלאך, אבל יכול להשיג רק 'רגלי' המלאך בלבד...

²¹ ראה לקוטי-תורה אחרי כח, א. שביאר אדמו"ר הזקן עפ"י משל זה הקשר בין 'משליך קרחו כפיתים' ובין 'מגיד דבריו ליעקב', עיי"ש.

²² שזוהו ה'לשמה' החסידי: לשם התורה עצמה ולא לשם תועלות-

היא כהמשכת ה'טיפה' מהאב, שלמרות היותה גשמית יותר משכלו, יש בה את 'עצמיות' האב, עד שמוליד בדמותו ובצלמו בן, שיוורש את עצם הכשרון של האב]. בן-התורה' עם כל גאונותו ובקיאיותו, הרי המבוקש שלו הוא השכליות שבתורה, שהם רק 'גילויים'. לפיכך הוא 'רחוק' מעניין 'עצמותו', אשר לגביו ריחוק השכל של תינוק וריחוק השכל של גאון-הגאונים הוא בהשוואה ממש. אם יתבונן בן-התורה' בכך, אזי תעורר תחושת ה'חסר' אצלו את התשוקה לבקש את ה'אנכי' שבתורה בדוגמת ה'רחוק' שנעשה קרוב. לגבי ה'אנכי', הלמדן וחברו היהודי הפשוט הם 'מחותנים' בשווה ממש, עם עצמותו ומהותו של נותן-התורה, המצוי

בהשוואה גמורה בפלפול של ה'שם שמעתתא' ובלמוד חומש עם פירוש-רש"י. שניהם רוקדים ב'חתונה שלהם' וריקודם הוא ברגליים – שם משתווים קטן וגדול, השמחים שניהם כיורשי ה'מורשה קהילת יעקב'.

כאשר תכלית הלימוד היא הדביקות של 'עצמיות-הנשמה' (ה'כלה') ב'עצמותו' של 'נותן התורה' (ה'חתן'), אזי זה מעורר את התשוקה ללמוד את פנימיות-התורה – ה'סתיים-דאורייתא', הדורשת התפשטות הלומד מלבושי ההשגה המגושמים שלו, כדי לקלוט את 'פנימיות הרצון-העליון' המופשט, שמאחורי 'לבושי הנגלה' ההלכתיים. אזי 'ישיש' עליין אלוהיך כמשוש חתן על כלה' – דבר, המתבטא בריקוד עם עצם ספר-התורה העטוף, כפי שהוא מופשט מלבושי העיון והלימוד ומעוטר ב'כתר'...

אמנם התכלית אינה להישאר עם ספר-התורה העטוף והסגור. אלא, שמתוך התעלות הרוקד בשמחת-תורה לדרגת "האזינו השמים" – האזנה ל'שמימיות התורה' (כמשה, שהיה "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ"), הרי הפעולה הנמשכת מזה היא "שמעו שמיים והאזינו ארץ" (כישעיהו, שהיה "קרוב לארץ ורחוק מן השמיים"). כלומר, דווקא מגביה ה'סתיים-דאורייתא' וגדול הצנימאון של שמחת-תורה, נקלטת בנפשו הקריאה: "הוי כל צמא לכו למים". בלימוד גליא-דאורייתא שהוא 'קרוב לארץ', מעלה כפולה: היותו תכלית הרצון העליון (מלשון 'ארץ') בביצוע מצוות מעשיות 'לעשות-בארץ', וכן היותו חומר שנתפס במוחשיות גדולה יותר בשכל הלומד ובמילא ההתאחדות של חכמת-האדם עם חכמת הקב"ה היא בייחוד הכי נעלה! והוא משתוקק לשגשג ב'למדנות' בעומק הבנת התורה עד אין-קץ.

²³ צדדיית ואפילו הם תועלות קדושות.

²⁴ וזה מתבטא גם בתכני הסוד המופלאים, המקבילים לפסוקים וההלכות הגשמיות.

²⁵ ואדרבה, עליה דווקא נאמר "אנכי" ר"ת: אנא נפשי כתבית יבית". על דרך הגרפולוגיה, שעצם-הנפש מתבטאת ב'כתב גשמי' יותר מדיבורו הרוחני.

¹⁶ ואפילו עוברי-עבירה רחמנא ליצלן, גם אצלם ניכרת שייכות לתורה אבל באופן שלילי, שהרי גוי, העושה אותו מעשה, אין זו 'עבירה'. כי רק מי שהתורה מתייחסת אליו ומחייבת אותו עבירתו עבירה! (על דרך שרק מי שנחשב 'אורח המדינה' יכול להיות 'עריק').

¹⁷ ראה תניא ריש פ"ב.

¹⁸ יחזקאל לו, ז.

¹⁹ הובא בלקוטי תורה שמע"צ צב, ב ושה"ש נ, סע"ב. ממשמעות זהו ח"ג קנב, ב.

כל התורה

לרגל סיום והתחלת לימוד 'משנה-תורה' לרמב"ם – י"ג-י"ד תשרי תשס"ה

הרב עדין אבן ישראל

הרא"ש (בשור"ת כלל לא סעיף ט) דן בנושא לימוד הלכות פסוקות בספר 'משנה-תורה' להרמב"ם. הרא"ש מביא שם בשם תלמיד-חכם אחד שאמר לו, שאותם נושאים שלמד קודם בגמרא והיה בקי בהם הדק היטב, כאשר היה קורא עליהם ברמב"ם היה מבינם בטוב ואילו באותם חלקים, שלא למד קודם בגמרא, לא הבין כל עיקר, ומאריך שם בבעיות שעלולות להיות בפסיקה מתוך לימוד הרמב"ם בלא הקדמת העיון המתאים בש"ס. אכן במשך דורות, השתייך לימוד הרמב"ם בעיקר לגדולי-ישראל ולחכמיהם. מפורסם עיסוקם של גדולי החכמים בכל הדורות להעמיק ולהקשות, לפלפל, לחדש ולבנות בדברי הרמב"ם. ברוב המקומות לא היה מצוי, שסתם אדם בישראל ישב ויעסוק ברמב"ם ולכאורה, זהו מהטעם שמביא הרא"ש בנושא זה. אמנם אין-ספק, כי ליישב רמב"ם מוקשה, למצוא מקורות חדשים לדבריו וליישב את הסתירות, שיש בין מקום למקום בכתביו, אינם מן הדברים השווים-לכל-נפש ולא כל אדם נזקק לעסוק בהם.

הרמב"ם שייך לכל יהודי

אף-על-פי-כן הכניס הרבי דבר חדש בישראל. הוא ביקש, שכל ישראל – כל מי שרק יכול להבין בלשון-הקודש, ישב ויעסוק ברמב"ם, אף שאינו מעמיק בסוגיא. בכך מתאחד עם-ישראל בלימוד, הכולל את כל התורה כולה. והנה, יושבים אנשים ולומדים שלשה פרקים ברמב"ם, או אף פרק אחד ברמב"ם, מעיינים כמה שמעיינים ומבינים כמה שמבינים, אף שיש מן הסתם המעמיקים בלימוד ומוחדשים בהבנה, הרי רבים מתקשים בהבנת כל פרטי הדברים ויש גם, שקליטתם אינה אלא בדרך-כלל וכמעט בדרך 'מקיף'.

אבל לאמיתו-של-דבר יש לחלק ולהבדיל בדברים, כי יש שני צדדים וחלקים בלימוד. יש צד של לימוד, שהלומד נעשה בו בבחינת פורה ומפדה. הוא מפתח את העניין ומעלה בו אור חדש. אולם יש גם אופן אחר של לימוד, שהאדם לומד כדי לדעת את עניינה של התורה בכלל, כדי לקבל משמעות של תורה. הרמב"ם בספר 'משנה-תורה' כולל את כל התורה כולה. למעשה אין שום ספר בכל ספרי ישראל – החל מן הגמרא ועד לכל הספרים השייכים וצמודים לה כגון מדרש-ההלכה

– הספרא והספרי, המכילתא והתוספתא וכל מדרשי-האגדה, שיכלול בתוכו את כל התורה ממש. ומציאות היא, שלפניו לא היה ואחריו עדיין לא נוצר שום ספר, שמקיף את כל העולם היהודי כולו מקצה אל קצה. ספר 'משנה-תורה' לרמב"ם מיוחד מצד זה מכל הספרים, בכך שהוא כולל בתוכו את התורה כולה, בכל השטחים והתחומים, בכלליה ובפרטיה.

ידיעת ההעדר

נעמוד מעט על משמעות העניין של לימוד כל התורה כולה. כאשר אדם לומד ועוסק בתורה הנגלית לנו, ככל שלומד, בין שלומד כך וכך מסכתות בגמרא ובין שעוסק ב'שולחן-ערוך' או ב'קיצור-שולחן-ערוך' – איש איש לפי מדרגתו, כולם כאחד אין להם מושג אמיתי על גדולתה והיקפה של התורה. כל אחד רואה רק פינה שבתורה. אותה פינה שהוא מכיר ויודע, או שעל כל פנים נדמה לו שהוא מכיר ויודע. אבל להבין ולהכיר את התורה כולה, כל ההיקף הגדול של תורתו של הקב"ה – שכלשון הרמב"ם בפתיחתו: "בשם ה' א-ל-עולם", זה הממלא את העולם ועומד מעל ומעבר לעולם שלם – עולם גדול זה של היהדות אין אנו יכולים להשיג בשום ספר, אלא בספרו של הרמב"ם.

ומה אנחנו משיגים? גם אם חסר בהבנת פרט זה או אחר מההלכות שברמב"ם, מכל-מקום כל אדם, אפילו פשוט-שבפשוטים, משיג על-ידי לימוד 'משנה-תורה' את 'ידיעת ההעדר'. אחרי שאדם עובר פעם אחת על 'משנה-תורה' לרמב"ם, הוא יכול להבין לפחות את נקודת ההעדר, את מה שחסר לו בידיעת-התורה בכל צדיה ופניה. גם הלומד הגדול, בשעה שמגיע אל הרמב"ם, מרגיש בדיוק כפי שמרגישים פשוטי-העם – כמה הוא קטן וכמה חסר לו, כדי לדעת באמת את התורה על כל הקיפה וחלקיה.

תשוקה לשלימות

קיים גם צד אחר במשמעותו של לימוד כללי זה במציאות-החיים שלנו. גם יהודי, השומר מצוות ומקיים אותן, יודע רק חלק מן המצוות וחיייו הרוחניים אינם אלא בתוך החלק המסוים והמצומצם הזה.

רק כאשר עוברים על ספר 'משנה-תורה' כולו נוכחים לדעת,

ב"ה

קריאה גדולה

במלאת עשרים שנה לתקנת לימוד-הרמב"ם-היומי, שנתקנה על-ידי הגה"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל ובימים, שבהם מתחילים מחדש בלימוד 'היד החזקה'

באנו בזאת לעודד את המצטרפים ללימוד ייחודי זה,

שזכה לברכת גדולי-ישראל מכל החוגים.

זהו לימוד המקיף את כל הלכות התורה,

המתאים הן לבני-תורה והן לכלל הציבור ויש בו כדי לאחד את ישראל. ויהי-רצון, שנזכה להתממשות דברי הרמב"ם בסיום חיבורו:

"ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד..."

הרב מרדכי אליהו

הראשון-לציון והרב-הראשי-לישראל לשעבר

הרב שלמה אבינר

רבה של בית-אל
וראש-ישיבת עטרת כהנים

הרב חיים דרוקמן

ראש-ישיבת אור עציון
וראש-ישיבות בני-עקיבא

הרב דוב ליאור

רבה של קריית ארבע-חברון
וראש-ישיבת ניר

הרב נחום רבינוביץ

ראש-ישיבת ברכת משה
ומנח"ס יד פשוטה

הרב יצחק שילת

מהדיר כתבי הרמב"ם

נכתב לקראת תחילת המחזור הקודם

הרמב"ם בפתיחתו מביא את הפסוק "אז לא אבוש בהביטי אל כל מצוותיך". ככוונת הרמב"ם לרמוז על עניין מיוחד שבמצוות תלמוד תורה, כמבואר ב'שולחן-ערוך-הרב' בהלכות תלמוד-תורה, שצריך ללמוד את כל התורה כולה מברכות עד עוקצין. דבר זה קשה לקיימו, שהרי 'שיעור' מצווה זו הוא כל התורה ומי שאינו לומד הכל, הרי זה כחצי מצווה. במצווה זו חייב הרי כל יהודי, אך לא כולם יכולים ללמוד את כל הש"ס. על-כן כתב הרמב"ם את ספרו, משום שאחר לימוד תורה-שבכתב ולימוד ספר הרמב"ם, יודע הלומד את כל התורה כולה. זהו עניינו המיוחד של הרמב"ם (בנוסף על היותו פוסק), שעל ידי חיבורו יוכלו כל ישראל ללמוד כל התורה בשלמות ולקיים מצוות תלמוד-תורה בשלמות.

(מדברי הרב אברהם שפירא שליט"א

באחד מסיומי-הרמב"ם)

והיודעים – מקבלים את התחושה, עד כמה רחב היקפה של התורה כולה ומתעוררת תשוקה כבירה להגיע לימים שבהם נוכל לא רק ללמוד, אלא גם לקיים את הדברים כדבעי.

כמים לים

הרמב"ם מסיים את ספרו בפסוק "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". יש לבאר זאת בהקשר ללימוד הרמב"ם: נכון הוא, שהמים מכסים את הים וכאשר אנו מסתכלים על הים מלמעלה יש לנו שטח של פני-הים, ששווה בכל המקומות. אולם, כאשר ננסים לעומק הים רואים, כי אין המים שווים בכל מקום. יש מקומות שבהם הם מעטים ויש, שבהם עמקי תהומות, שאין להם חקר. אף בידיעת-ה' כך, למרות שבדרך-כלל ובדרך מקיף מלמעלה הכל שווים בבחינת האמונה הכללית, מכל-מקום יש הבדלים רבים ועצומים בעומק ההשגה וההבנה. אל תוך ים הדעת הזה ייכנס כל אחד לפי הדרגה שלו, כל אחד לפום-שיעורא-דיליה, כל אחד לפי רמת ההבנה וההשגה שלו. כך גם בלימוד הרמב"ם: מי שיכול – ישחה בתוך הים הגדול הזה, יצלול בתוך התהומות שאין להם חקר ויעלה משם מרגליות. מי שאינו יכול – ייכנס לתוך המים האלו ואף, שהוא רק משכשך במים הללו, הרי זו גם כניסה מועלת, שהרי המים הללו הם מי התורה – המים המטהרים – "כמים לים מכסים", ומביאים את כל ישראל אל תוך שותפות אחת בתורה שלמה.

ניתן להשיג 'מורה-שיעור' ללימוד הרמב"ם-היומי על-ידי 'תורת חב"ד לבני הישיבות', בטלפון 09-8655040 (אפשר להשאיר הודעה עם שם וכתובת למשלוח), או בתד. 4102 נתניה.

הרבי, ה'למדן', 'בעל-העגלה' 'ו'בעל-התשובה'

באחת מרשימותיו מספר הרבי הריי"ץ על ר' יוסף מבישינקוביץ', שהיה אחד מגדולי תלמידי החכמים בעירו, ונהיה מחסידיו של אדמו"ר הזקן. בקטעים שלפנינו מובא חלק הרשימה העוסק בביקורו של ר' יוסף אצל אדמו"ר הזקן בשנת תקס"ד, ובשליחות המופלאה שהטיל עליו ותוצאותיה. את סיפור הדברים שמע הרבי הריי"ץ מאביו – הרבי הרש"ב, ששמע מאבא זליג – בנו של בעל המעשה – ר' יוסף מבישינקוביץ'.

בשנת תקס"ד היה ר' יוסף בליאדי, וכשנכנס לרבינו הזקן נ"ע 'ליחידות', שאלו, אם הוא בקי בששה סדרי משנה בעל-פה בדיוק.

ויענהו ר' יוסף, שאחד משיעוריו הוא לחזור בעל-פה שיתא סדרי משנה פעם בחודש.

ויאמר לו הוד כ"ק רבינו: "משנה אותיות נשמה, תשא אישה בת בנים' ותלד בן והשם יתברך יתן אריכות ימים. ולטובת נשמתן טוב יותר להיות בעל-

עגלה מלהיות רב". כששב לעירו הציעו לו להשתדך עם בתו של ר' נתנאל סופר – אישה אלמנה, צעירה לימים ולה חנות של מזון. ובקיץ תקס"ח ילדה לו בן ויקראהו בשם אבא זליג.

בשנת תקע"ד באו בעלי-בתים מעיר ליפלי ו'כתב-רבנות' בידם ויציעו לו את הרבנות בעיר ליפלי.

אז נזכר ר' יוסף על דברי כ"ק אדמו"ר, שאמר לו כעשר שנים מלפנים, שלטובת נשמתו טוב יותר להיות בעל-עגלה מלהיות רב. וישב את פני הבעלי-בתים מליפלי ריקם.

כשהתבונן ר' יוסף בדברי כ"ק אדמו"ר הבין, שעכשיו כשהציעו לו את הרבנות דליפלי, הגיע הזמן שהוא צריך להיעשות לבעל-עגלה.

כחודש ימים נתאבק עם דעתו על הדבר הזה. פעם החליט לחיוב, וטרם עשה מעשה נתגברו אצלו חלקי השלילה ויהי כמבולבל מבלי דעת איך להחליט.

ופעם כמעט שהחליט להיעשות בעל-עגלה וילך אל האכסניות – מקומות שם מתקבצים בעלי העגלות, להתרועע עמהם בכדי להתלמד את אומנותם.

כשראו בעלי העגלות את ר' יוסף הולך וקרוב אליהם, קדמו פניו וישאלוהו אנה פניו מועדות לנסוע אם לוויטבסק או לליפלי וכו'.

ר' יוסף השיב בשפה רפה, שאינו נוסע לשום מקום וחפצו רק ללמוד מלאכת בעל-עגלה.

בעלי העגלות הביטו איש בפני רעהו בתימהון מבלי דעת מה הוא שח.

"דבי", אמר לו אחד מתלמידיו, שהיה באותו מעמד, "בהלכות 'הגעה' תבינו יותר מבהלכות עגלה" ובעלי העגלות הזקנים, שידעו להבחין בין הגעה לעגלה נתנו בשחוק קולם.

אמנם, בעל-עגלה אחד אמר ברצינות: "מאחר ש'דבי יוסף מלמד' בא אצלנו, מסתמא לא לשטות בנו הוא בא, בוודאי הדבר נחוץ לו" ויפנה אל ר' יוסף

ויאמר לו: "הנני רבי, לכו עמדי לביתי ואגידה לכם את כל אשר תשאלוני".

וילך ר' יוסף עם בעל העגלה ישר אל הרפת, מקום שם עמדו סוסיו.

ויוורו בעל העגלה את מלאכת רתימת הסוסים, לשום את המועקה בצוואר הסוס, את האוכף על גבו ואת המושכות במקומם וילמדוהו גם את מלאכת משיחת האופנים.

ר' יוסף, אשר לא ידע להיזהר כראוי, התלכלך בזפת ואחד הסוסים הצליפו בזנבו וכמעט אשר השחית את עינו.

שבור ורצוץ ומלוכלך בא ר' יוסף לביתו ויחליף את שמלותיו וילך לבית הכנסת לתפלת המנחה ולהגיד את שיעורו ברבים.

אחר תפלת ערבית שאלוהו מכריו ומיודעיו לסיבת ביקורו בחברת בעלי העגלות ואשר מספרים, שהלך עם יצחק בעל-עגלה ללמוד מלאכת רתימת הסוסים.

וישתמט ר' יוסף מלהשיב וילך לו לביתו.

כשבא הביתה מצא את אשתו יושבת ובוכה ויבן שבוודאי כבר הגיעה אליה השמועה – דבר ביקורו ברפת של יצחק בעל-עגלה. וילך לחדרו ויבן בדמעות שליש באמרו לעצמו וכי בשביל זה עסק בתורה ועבודה זה יותר מחמשים שנה? והאם בן שבעים יהיה לבעל-עגלה? ויחליט, שיעבור עליו מה שיעבור ולבעל-עגלה לא יהיה.

אבל טרם עוד שבה רוחו אליו נזכר באותו המעמד, שעמד זה כעשר שנים מלפנים בהיכל כ"ק אדמו"ר ובאזניו צוללים דברי קדשו, שכולם נתקיימו במלואם ובוודאי הגיע המועד, שיהיה לבעל-עגלה.

פתאום עלתה מחשבה בלבו לקיים עצת חז"ל לספר הכל לאשתו ואת אשר תאמר כן יעשה בהחלט.

וכרגע הלך לחדר החיצון – מקום שם ישבה אשתו, נשענת על מוטות עריסת בנה הקטן אבא זליג ודמעותיה על לחייה לרגלי השמועה הרעה אשר שמעה, שרוח רעה עברה על בעלה וילך להתרועע עם בעלי העגלות.

כראות האישה את בעלה הולך ובא מחתה דמעותיה ותעשה לפנים טובות.

"דבר לי אליך", אמר ר' יוסף ויספר לה את דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע כאמור ויסיים את דבריו, שעכשיו איננו יודע מה לעשות. האם אפשר הדבר שאחרי חמשים שנה, שישב ועסק בתורה ובעבודה ייעשה לבעל-עגלה? ולאידך גיסא איך אפשר הדבר, שלא לקיים דברי כ"ק רבינו נ"ע? ואחרי רגעים אחדים הוסיף לאמר, שהוא מחכה להחלטתה בזה וכאשר תאמר לו כן יעשה. "דעתי", השיבה אשתו, "מאחר שכן הגיד לך מורך ורבך עליך לקיים דבריו מבלי חכות אף יום אחד. מחר אמכור את מחרוזות הפנינים שלי ואת שני השריונים התפורים בחוטי זהב ותמורתם יספיק לך לקנות סוס ועגלה ובשעה טובה ומוצלחת תתחיל במלאכה זו כפי אשר יעץ לך רבינו נ"ע".

כשמוע ר' יוסף את דברי אשתו, האמורים בתמימות לב ובאמונה טהורה, אף שמחד גיסא היה שבע רצון מתמימותה באמונת צדיקים, אבל מאידך גיסא לבו נלחץ בקרבו בהעלותו על רעיונו, שהוא יהיה בעל-עגלה.

הוא – ר' יוסף בעל הסברה' כמו שהיו לומדי העיר מכנים אותו, או ר' יוסף משיב-בר' כמו שהיו מכנים אותו בערי הגליל, כי היה בקי בש"ס ורמב"ם כמעט בעל פה – יתרועע עם בעלי העגלות? ועינו ולגו דמעות.

כעבור שעה קלה ראה ר' יוסף, שעוד מעט ויגיע זמן תיקון חצות ויכין עצמו ללכת לבית הכנסת לתיקון חצות בעשרה כרגילותו ולהתפלל כדרכו להתחיל עם עלות השחר.

רגיל היה ר' יוסף לבוא לבית הכנסת לתיקון חצות. בקיץ היה מתפלל ותיקין והיה מאריך בתפילתו כשתים-שלוש שעות בחול וכארבע-חמש שעות בשבת-קודש. אחר התפילה היה לומד את שיעוריו בגמרא ורמב"ם כשלוש שעות, אוכל פת שחרית וישן כשעה.

בשעה העשירית בוקר היה מתחיל בעבודת מלאכתו ללמוד עם תלמידיו כארבע שעות, אוכל סעודת היום וישן כשלוש שעות ושוב לומד עם תלמידיו כשתי שעות ושעה אחת היה חוזר משניות (נוסף על רגילותו לחזור בעל-פה שעור קבוע קודם השינה בשחרית, בצהריים ובלילה), מתפלל מנחה בצבור,

לומד שעור גמרא ברבים ומתפלל ערבית בצבור.

בחורף היה משנה הסדר, מתאים לזמני היום והלילה.

בשברון לב מיוחד סידר ר' יוסף בלילה ההוא את התיקון חצות ויבן במר נפשו על חורבנו הפרטי, אשר לעת זקנותו עליו לעזוב את אהלה של תורה. ולא די שלא קבל 'כתב-רבנות', אלא עוד עליו לפשוט את בגדיו – בגדי תלמיד חכם ולהתלבש בגדים צואים ולהיות לבעל-עגלה. ובפרט אשר פרנסתו מצויה לו ב"ה.

מקירות לבו התפלל אז ר' יוסף ובדמעות שליש ביקש מאת השם יתברך לחלצו מן המיצר אל המרחב.

ר' יוסף הרגיש בעצמו, שמלבד צערו הגדול מכללות העניין, נוסף לו עוד צער גדול מדברי אשתו התמימים, אשר בשמעה את אשר אמר לו כ"ק אדמו"ר לא פקפקה אף רגע והביעה דעתה כאמור, בבטחון גמור ובאמונה פשוטה.

בקרב לבו היה בוש. הוא – ר' יוסף, אשר כשלושים וחמש שנה היה מקושר לכ"ק אדמו"ר ויותר על ארבעים שנה עסק בתורת החסידות, הנה מכיוון שבא לקיים דבר, שהוא שלא לפי כבודו המדומה, הנה זה כשתי שבועות שהוטרו מן החיים – חיייו אינם חיים.

ואשתו – אישה פשוטה, שאין לה שום מושג מבעלי השכלה ובעלי עבודה וגם מופלא ממנה להבין אף אפס קצהו מהמעלה עצמית דרבי ומעניני רוח הקודש ועיניים פקוחות לראות במה שעתידי להיות, הנה היא באמונתה הפשוטה בצדיקים עבדי השם יתברך, הבאה מצד החינוך, לא הרהרה אף רגע ואמרה דעתה בחיוב ומעצמה הציעה למכור תכשיטים בכדי למהר לקיים דברי קודש של רבינו נ"ע.

כיומיים הלך אובד עצות. אשתו כבר מסרה לו את צרור הכסף, שקיבלה תמורת תכשיטיה ובינתיים הגיעה השבת – יום המנוחה.

ואף כי השתדל להסיח דעתו מזה, אבל הדבר לא עלה בידו כי ידע, שאחרי השבת עליו להיכנס בעול העבודה האחרת ואשר זו היא שבת האחרונה לר' יוסף המלמד' ובשבת הבאה כבר יהיה

‘יוסף בעל-עגלה’. ויציר בדמיונו את המחזה כאשר יהיה ונפשו עליו תאכל. ותורה מה תהא עליה? ויבך במר נפשו. ומחשבה חדשה התחילה מנקרת במוחו, האם באמת דואג הוא לתורתו מה תהא עליה? או שפנימית ישותו וגסות רוחו בראו טענה זו? כשהתבונן

**בשברון לב מיוחד
סידור ר' יוסף בלילה
הוא את התיקון
חצות ויבך במו
נפשו על חורבנו
הפרטי, אשר לעת
זקנותו עליו לעזוב
את אהלה של תורה.
ולא די שלא קבל
'כתב-רבנות', אלא
עוד עליו לפשוט את
בגדיו – בגדי תלמיד
חכם ולהתלבש
בגדים צואים ולהיות
לבעל-עגלה**

בוה נזכר על חברו – אחד מחסידי הוד כ"ק רבינו הוקן – ר' חיים יהושע בעל-עגלה מווליו, וברק של קורת רוח נצנץ במוחו.

הלא ר' חיים יהושע הוא בעל-עגלה מנערותו והוא בקי בתנ"ך, בשיתא סדרי משנה ובתניא בעל-פה ויודע דיני 'אורח-חיים' על-דרך ההפלה. בניו הם מופלגים בתורה: בנו בנימין הוא מורה הוראה בוויטבסק, בנו יעקב אריה מורה

הוראה בקלישק, חתנו ר' רפאל יצחק ראש-ישיבה בעיר נעוויל.

לרגלי מחשבתו זאת הנה רוח חדשה נופחה בו ויתפלא על עצמו איך מראש לא נזכר על ר' חיים יהושע זה מווליו ולא היה סובל אז כל כך צער וביטול תורה ועבודה.

“יכולים להיות בעל-עגלה”, הרהר ר' יוסף, “ועם זה גם למדן ועובד ה' והראיה ר' חיים יהושע, שבשעת נסיעותיו הוא חוזר תנ"ך, משניות ותניא בעל-פה”. וגם הוא יעשה ככה. כשיסע מעיר לעיר, יחזור משניות ותניא בעל-פה וכשיחנה במלון או באכסניה שבעיר, אזי ילמוד בעיון.

במוצאי שבת סיפר לאשתו, אשר מודע לו בעיר ווליו תלמיד חכם אחד ובניו מורי הוראה והוא בעצמו פרנסתו בעל-עגלה ועל כן הוא הולך אליו להתלמד את המלאכה.

...ביום הראשון אחר תפילת שחרית אמר ר' יוסף לר' חיים יהושע, שמטרת בואו היא בכדי להתראות איתו אודות ענין נחוץ וילך עמו החדרה ויסגרו הדלת בעדם.

ויספר ר' יוסף לר' חיים יהושע, שהשתדך את בת ר' נתנאל סופר מבישינקוביץ' וה' ברכם בבן זכר לאריכות ימים ושנים ויקראהו בשמות אביו וחותנו הראשון – אבא זליג. וגם פרנסתו מצויה לו מחנות של מזון שאשתו מחזקת והוא לומד עם תלמידים חנים בלא שכר.

אבל מפני טעם הכמוס מוכרח הוא להיות לבעל-עגלה. ולכן בא אליו בבקשה, שילמדהו מלאכה זו וגם צרור הכסף לקח עמו לקנות סוס ועגלה ושאר מכשירים הדרושים לזה.

ר' חיים יהושע נבהל לשמוע את דברי חברו האחרונים ויסתכל בו בעיניים פקוחות לראות אם לא נטרפה דעתו עליו.

וכל כך גדלה סערת רוחו של ר' חיים יהושע עד אשר לא יכול להוציא מפיו דברים ברורים וידום, רק הגיד ראשו כמשתתף בצער של מי שיצא מדעתו רחמנא לציילן.

ורק כעבור איזה זמן אמר ברגש: “איזה רוח שטות עבר עליכם ר' יוסף, אשר אחרי עבודה גדולה בתורה יותר על

ארבעים שנה תבחרו בעבודה זו?”

ר' יוסף בכה מקירות לבו ומגודל התרגשותו לא יכול לדבר דבר וגם ר' חיים יהושע בוכה לעומתו ומלתו על לשונו: “מדוע תבכו ר' יוסף? מי מכריח אתכם להיות בעל-עגלה ולבכות? הסיחו דעתכם משטות כזו ושובו לביתכם לתורתכם ולעבודתכם!”

ויעמוד ר' יוסף על רגליו (כך היה מנהגם של החסידים הראשונים – כשהיו חוזרים דבר קודש של הרבי היו עומדים על רגליהם) ויספר לר' חיים יהושע את דברי קודשו של רבינו נ"ע, שאמר לו ב'יחידות' בשנת תקס"ד ואשר כבר נתקיימו דבריו בענין השידוך ולידת בן זכר וזה לא כבר באו אליו בעלי-בתיים חשובים מעיר ליפלי להציע לו את הרבנות במחנם. ולפי סדר דברי קדשו, הנה עכשיו הגיע הזמן, שיהיה לבעל-עגלה.

כשמוע ר' חיים יהושע את דבריו אמר: “אם כן למה אתם בוכים? עליכם לשמוח שמחה גדולה לקיים ציווי כ"ק רבינו נ"ע. לכו עמדי ואבחר עבורכם סוס טוב ועגלה עם כל המכשירים ועוד היום ילמד אתכם קאפיל המצליף שלי מלאכת רתימת הסוס ובעוד יומיים שלושה תלמדו את המלאכה כולה.”

דברי ר' חיים יהושע הלמו את ראשו של ר' יוסף. ויאמר: “הלא דברי קודש רבינו נ"ע יכולים להתקיים באופן אחר. אשתתף ואמסור את הסכום שהכנתי לקניית סוס ועגלה ואקח את קאפיל המצליף או אחר, שיתעסק בזה וגם אסע עמו לפעמים בתור בעל-עגלה והריוח יהיה לחצאין.”

“לא”, השיב ר' חיים יהושע, “באופן כזה לא תקיימו דבר קודש של רבינו. כי מפורש אמר שלטובת נשמתך טוב יותר להיות בעל-עגלה מלהיות רב. הרי, שלטובת נשמתכם עליכם בעצמכם להיות בעל-עגלה.”

כשהגיש ר' חיים יהושע את דבריו אלה פעמיים ושלוש הודה ר' יוסף, אשר השוחד דאהבת עצמו בכבוד המדומה עיוור את עיני שכלו. וילך עם ר' חיים יהושע לסדר את הדבר.

עברו איזה שבועות ור' יוסף כבר התרגל במלאכתו החדשה ויעסוק

ציור: ר' זלמן קליימן ז"ל

בנסיעות מבישינקוביץ' לעצירות הסמוכות. וישם לו לחוק לבלי להמר בנסיעותיו. כלילה היה לן במלון ועוסק בתורה ובבואו לעיר היה מתעכב יום שלם ועוסק בתורה כל היום. ככה התנהג במשך שנה עד שהתרגל במצבו.

באחד הימים – בין פסח לעצרת תקע"ו, עשה ר' יוסף את מסעו לעיר סעננא. ויסר בנסות היום אל המלון, העומד על פרשת דרכים. בערב סר למלון זה הגרף מבצייקב. כשנודע בכפר הסמוך, אשר הגרף נמצא במלון היהודי, בא כומר הכפר ואתו עמו נכבדי העדה לבקשו, שיבקר את כפרם וילון שמה.

הגרף לא יכול להשיב פניהם ריקם וילך עמהם, אבל אחד הנוסעים עמו נשאר במלון היהודי, כי עליו היה ללכת בשליחות הגרף לעיר סעננא.

•

צריך לתפילה? ובתפילת שחרית הלא מלבד התפילה מחוייבים גם בהנחת תפילין. וישנה דעה, אשר תפילין 'של-יד' ו'של-ראש' הן שתי מצוות ואין אפשר הדבר, שיהודי לא יניח תפילין ולא יתפלל?”.

האורח לא השיב מאומה ויאמר אל בעל המלון, אשר כשעה טרם צאת העגלה יעירו משנתו. ויענהו בעל המלון, שהוא יכול לישון כמה שיחפוץ ועוד יהיה לו זמן להתרחץ ולאכול ולשתות לשבעה, כי כידוע לו הנה טרם השעה העשירית לא יצא.

האורח תרגז מאד ויצו לבעל המלון להשיג עבורו עגלה בכפר הסמוך והוא ישלם כמה שייקשו, אבל בתנאי שיצאו לדרך לא יאחר משעה החמישית בוקר וילך אל חדרו לישון.

•

ר' יוסף אכל את סעודת הערב וילך לו לישון כשעה ואחרי כן קם לערוך תיקון חצות כדרכו. האורח נתעורר משנתו ויבהל מאד לשמוע קול בוכים. ויקם ממטתו ויפתח את הדלת וירא והנה הבעל-עגלה יושב על הארץ וקורא בספר לאור נר של שעווה ובוכה.

קול בכייתו של בעל העגלה נכנס ללבו של האורח. ויזכור את ימי בחורו ונערותו, את חינוכו בבית אביו ומלמדיו, אשתו ובניו, אשר זה הרבה שנים שעזבם וילך שוב בשרירות לבו וידבק בבת אל נכר ותלד לו שני בנים ובת. הבכור ואחותו מתלווה והצער חי ומרירות עצומה תקפתו.

ר' יוסף גמר את התיקון חצות ויברך ברכות השחר בהתעוררות גדולה וילך אל הנהר לטבול. כשחזר לבש טלית ותפילין ויתפלל בדביקות גדולה.

בשעת התפילה נזכר ר' יוסף על אותה ה'יחידות' דשנת תקס"ד. רואה הוא לנגד עיניו את כ"ק אדמו"ר הוקן ושומע את הד קולו באמרו אליו: “לטובת נשמתך טוב יותר להיות בעל-עגלה מלהיות רב”. ויעריך את מצבו או בהיותו יושב ועוסק בתורה לעצמו ועם תלמידים, לעומת מצבו עכשיו ויבכה מאד.

*

קולו של בעל העגלה הזכיר לו להאורח את קולו של אביו. גם הוא היה מתפלל ברגש ובהתלהבות גדולה ולא פעם ושתים שמע ממנו, שכך היה נוהג

רבו הצדיק ר' שלמה. "ומי יודע", חשב, "אפשר גם בעל-עגלה זה הוא אחד מתלמידי איזה צדיק".

נוכר הוא במאורע שקרה בעירם. נודמנה שאלה כבדה ביותר והרב מרא-דאתרא נתקשה בפתרונה וכל גדולי התורה בעירם הסכימו לדעתו של אביו – ר' צבי נגר.

לאביו – ר' צבי נגר, היה שם טוב בכל הגליל והיה מפורסם ללמדן גדול וחסידי נלהב ולא אחת ושתיים הציעו לו רבנות, אבל הוא לא חפץ בזה.

נוכר הוא האורח – שלמה לייב שמו, בפרטי אורחות חייו, בבחורות ואברכותו ובצעדים הראשונים, אשר צעד לעזוב את דרך החיים כפי שחינוכו אביו.

חבר בעל כשרונות מצוינים היה לו – אברהם דוב שמו, למדן מופלג וירא אלקים. אך לפתע פתאום נפגם ונתפקר בדעותיו והיה לאחד מגדולי המשכילים. והוא – חברו הלזה, היה הסיבה הראשונה, שנעתק מארחות חיי אביו וירד מדחי אל דחי עד אשר במות עליו אביו עזב את עירו ואת ביתו וילדיו.

באורח נפלא נודמן עם בעל אחווה והלה הזמינו לנהל את אחוותיו. שם פרק מעליו את עול היהדות ויתחבר עם האדון הצעיר בעל האחוה וכשנשדד האדון עם הגרף מבצייקב נסע אתו בתור מזכירו הפרטי ושמה הכיר את אשתו הנכרית.

בעל המלון דפק בדלת חדרו. האורח הבין אשר בטח חפץ להודיעו, אשר בעוד איזה זמן יבוא העגלון אשר שכר עבורו בכפר, כבקשתו. אבל, החליט האורח, הוא לא יסע ויחכה על בעל העגלה היהודי.

כשפתח את הדלת הודיעו בעל המלון, ששכר עבורו עגלה טובה ובעוד שעה תבוא לקחתו וכבר הכין חמין עבורו.

שלמה לייב הודה לו עבור טרחתו ויאמר, כי התבונן להתעכב פה עוד איזה שעות ויתן לו מטבע של כסף לתת להעגלון את שכרו, בתור פיוס עבור שטרח בחנם וחמין לא ישתה עדיין. וימהר לסגור הדלת, כי זרם דמעות פרץ מעיניו ולבבו נסער מתפלתו של בעל העגלה.

ומעיין של זכרונות נפתח לו.

נוכר הוא באשתו וילדיו – מי יודע אם המה בחיים ובמה הם מתפרנסים? כמה חרפות סבלו בשבילו? חרפת בושה וכלימה וחרפת עוני ורעב, ומדוע? הוא שואל את עצמו.

כמה הוד והדר רחשה לו אשתו הישרה במדות ובהנהגות טובות, כמה חיבב אותה חותנו והמתן וכמה כבדה אותו חותנתו בעלת המדות טובות.

"ארור היום", חושב הוא, "אשר נפגשתי עם חברי אברהם דוב הפוקר, שהדיחני מדרך החיים" ויבך במר נפשו.

עברה שעה, שנייה ושלישית ור' יוסף עודנו מתפלל בהתרגשות ובהתלהבות וקולו הרועד והמתחנן עושה רושם אדיר על שלמה לייב וילך בחדרו מפינה לפינה ולא מצא מקום לעצמו.

תפילתו של ר' יוסף בברכת "אהבת עולם", בתחנוניו ב"אבינו אב הרחמן", בבקשת "לא נבוש ולא נכלם" וגעגועיו באמרו "שמע ישראל", פלחו את לבו וכליותיו של שלמה לייב.

וישבע לעצמו, שמהיום והלאה הוא שב בתשובה גמורה, יהי מה והוא ישוב לאשתו ולבניו, לדתו ולאלקיו. וילך אל בעל המלון ויבקשהו להשאיל לו טלית ותפילין וילך לחדרו וילבשם ויתפלל בבכי רב.

ר' יוסף כלה את תפלתו ויגמור את שעוריו כרגיל ויתחיל להכין עצמו לדרך והאורח עדיין סגור בחדרו. ובשמעו מבעל המלון, שלקח אצלו טלית ותפילין, חיכה עד אשר יגמור את תפילתו.

במסע הזה הוביל ר' יוסף סחורות שונות מבישינקוביץ' לסעננא ולא מיהר בנסיעתו ויחכה עד אשר האורח יחפץ לנסוע עמו.

כעבור שעה פתח האורח את הדלת ויקרא לבעל המלון ויאמר לו, שמרגיש עצמו חולה ואינו יכול לנסוע. ומפני שהוא חפץ מאד לנסוע עם בעל העגלה היהודי הלזה, על כן ישתדל לפעול אצלו, שיחכה עליו עד שיבריא והוא מוכן לשלם שכרו בעד זה נוסף על שכר הנסיעה וגם ישלם לו בעד מזונותיו באלו הימים שיחכה עליו.

ר' יוסף הסכים לחכות, אבל לעת

ערב נתגבר החולי והאורח שכב כבול עץ בחום גבוה.

כל הלילה דיבר האורח מתוך חום דברים שאין להם המשך וחיבור ויוכיר שמות אנשים ונשים שונים עבריים ונכרים. מהם, שרגו עליהם ויקללם בקללות נמרצות ומהם, שהתחנן לפניהם וככה רגז כל הלילה עד אשר כאור הבוקר הונח לו מעט ויישן.

כשהקיץ שלמה לייב משנתו ביקש את בעל המלון לקרוא את בעל העגלה היהודי להיכנס אליו. כשנכנס בקשהו לשבת ויספר לו את פרשת ימי חייו מהחל ועד כלה, את אשר עבר עליו מעת נטה מדרך הישר עד היום ואשר אתמול החליט לשוב בתשובה גמורה ויעבור עליו מה שיעבור, יעזוב דרכו הרעה וישוב אל אשתו ובניו. וכשגמר לדבר החריש רגעים אחדים ואחרי כן נתן את קולו בבכי וכל גופו רעד.

ר' יוסף, אף כי נבהל לשמע את אשר סיפר לו ועשתונותיו נבוכו – רגע כעס, רגע רחם עליו, אבל כראותו את גודל התרגשותו והכיר בו, ששב הוא באמת ומתחרט על מעשיו ותהלוכותיו הרעים, רחם עליו במאד ויתחיל להרגיעו.

מדברי הנוחם של ר' יוסף נתרגש שלמה לייב עוד יותר ויבך במר נפשו לאמר, שלחוטא כמוהו אין תרופה רק המוות בייסורים גדולים. ובעונות כזה יכופרו עוונותיו. ויאמר, שהוא מקבל על עצמו כל הייסורים היותר גדולים רק זאת שייפטר מאשתו הנכרית ובנם, אשר נולד בטומאה ואשר יחזור אל אשתו היהודייה וילדיהם היהודים ויסיר מהם חרפתם אשר המיט עליהם.

כעבור שעה נרגע ויבקש את ר' יוסף לתת לו את הטלית ותפילין שלו ויתפלל. ולהיותו רפה אונים עזרהו ר' יוסף ללבוש את הטלית ותפילין.

אחר התפילה עלתה מעלת חומו ויבך וידבר דבורים מקוטעים, אבל ר' יוסף, שידע את אשר עליו, הכיר בדבריו המקוטעים, שהם דברי תשובה וחרטה על העבר.

בצהרים באה עגלה ההולכת מפלצק לוויתבסק ובין הנוסעים היה הרופא ר' יצחק זליג מפלצק, שהיה מפורסם בכל הגליל ועל פי בקשת בעל המלון ביקר

את החולה ויחווה דעתו, שהוא מסוכן מאוד ויקן לו דם ויתן לו איזה סמי מרפא וילך לדרכו.

ר' יוסף, אחרי שהאורח גילה לו את סודו, החליט, שאיננו רשאי לעזוב את החולה במצב כזה, כי כאשר ייתן השם יתברך וישוב לאיתנו יעזור לו לקיים את נדרו לשוב לאשתו ובניו היהודים. ומי יודע מה ילד יום, אם יארע איזה אסון עם החולה ואיש לא יידע את סודו ואשתו וילדיו העוזבים לא יידעו מאומה ויחליט, שלא לזוז מכאן עד אשר יוטב מצב החולה.

ומלבד זה, חשב ר' יוסף, הנה מאחר ששב בתשובה וחרטה על העבר, חובתו היא לעזור לו בזה. לכן מסר את הסחורה אשר הוביל לבעל העגלה, הנוסע לסעננא והוא בעצמו נשאר במלון עם החולה.

סמי המרפא של ר' יצחק זליג לא הועילו ומשעה לשעה נתגבר החום וככה עברו על החולה שלשה מעת-לעת בחום גדול.

בינתיים נודע הדבר בחצר הגרף בבצייקב, כי איש סודו של השר הצעיר ויועצו נחלה ושוכב במלון היהודי על פרשת דרכים. ויצו הגרף את רופא חצרו לנסוע חיש מהר אל המלון להביא את החולה לביתו. ואם ימצא שמצבו קשה, אזי יוליכנו לוויתבסק – עיר הפלך, ששם תנאי הרפואה והרופאים טובים יותר מבחצרו.

ויצו עליו להיזהר, שלא יודע להחולה מהאסון אשר קרהו, כי זה שלשה ימים, שאשתו ובנו נסעו לטייל על הנהר ותהפך עליהם הסירה ויטבעו.

רופא החצר מצא את מצב החולה מסוכן מאד – דלקת המוח באופן שאי אפשר לזוז ממקומו. ויעש לו רפואות שונות ויודיע לאדונו השר על ידי ציר מיוחד, את מצב החולה ואשר הוא איננו יכול להיות אחראי, שלא יקראנו אסון מוות, כי החום מתגבר משעה לשעה והחולה מתאבק עם המוות ואשר רק לה' הישועה.

ר' יוסף, כשראה שמצב החולי הוא מסוכן, קיבל עליו תענית שני מעת-לעת רצופים לילה ויום עד השבת ויאמר מזמורי תהלים ויבקש רחמים בעדו וביום הראשון שב ר' יוסף לתעניתו ויקבל עליו תענית שלשה ימים רצופים.

ביום השלישי שבה רוח בינתו של החולה אליו ויכר את רופא החצר, אבל מכיוון, שהגיד לו הרופא ככוונה להרגיעו, שמחר או מחרתיים תבוא אשתו אליו לבקר, נתרגש מאד ושוב נסתתרה בינתו וישכב כבול עץ.

בינתיים נודע במלון מהאסון אשר

**כשנכנס ר' יוסף
לחדר החולה סגר
הדלת אחרי וירכין
את ראשו על החולה
וילחש באזניו,
שאשתו הנכרית ובנו
נטבעו בנהר ועתה
וילדיו היהודים באין
מפריע. ויחזור על
דבריו פעמים ושלוש
וירא ר' יוסף כי אודם
קל בא בלחיו של
החולה**

קרה לאשתו ובנו של החולה, שבנסעם לטייל על הנהר נהפכה הסירה ויטבעו ועשרות איכרים מחפשים את הנטבעים לכל אורך הנהר הזורם לנהר דווינא ועדיין לא נמצאו.

הרופא סיפר לבעל המלון, שהחולה דואג לאשתו ובנו וכנראה הוא אהבה עזה ואשר זו היא סיבת חזרת מחלתו אליו היום. כי כאשר נחמו, שמחר או מחרתיים יבואו אשתו ובנו לבקר, התאנח החולה מאד ואיבד את

בינתו. וכאשר נסה להשיב רוחו אליו ברפואות חזקות לא הועיל והוא מפחד, אשר אלו המה שעותיו האחרונות. על כן הוא מוכרח לשלוח ציר מיוחד אל החצר להודיע מהמצב.

ר' יוסף היה עסוק בתעניתו ובאמירת תהלים ולא ידע מכל הנעשה עם החולה. כשבא הביתה סיפר לו בעל המלון את דברי הרופא ואשר כבר שלחו ציר מיוחד להודיע להשר הצעיר מצב החולה.

ר' יוסף התבונן כרגע ויבן, שלזכר אשתו ובנו הנכרים נתרגש החולה. ויפנה אל הרופא בבקשה להרשות לו לבקר את החולה ולומר עמו דברי וידוי מאחר שהוא בסכנה ובכל רגע ורגע יכול לקרות אסון. הרופא הביט על ר' יוסף בתמהון ויאמר כמדבר בעדו "החולה שוכב כבול עץ וזקן זה חפץ לומר עמו וידוי?!"

"אנכי", אמר ר' יוסף, "אשמור עליו פן ייפקח את עיניו ואז אומר אתו את הוידוי".

"עשה כחפצך", השיב הרופא, "אנכי אינני מעכב בעדך. שמור עליו, דופקו נחלש מאד אף כי נשמתו טרם כתבה אבל גווה הוא".

כשנכנס ר' יוסף לחדר החולה סגר הדלת אחרי וירכין את ראשו על החולה וילחש באזניו, שאשתו הנכרית ובנו נטבעו בנהר ועתה יוכל לשוב אל אשתו וילדיו היהודים באין מפריע. ויחזור על דבריו פעמים ושלוש וירא ר' יוסף כי אודם קל בא בלחיו של החולה. ויחזור את הדברים עוד איזה פעמים ופתאום פקח החולה את עיניו ויסתכל בפחד אנה ואנה. ויספר לו ר' יוסף את אשר קרה לאשתו ובנו ויאמר לו, שעוד לא שקעה השמש ועדיין הוא יכול לקיים מצוות הנחת תפילין.

בערב כששב הרופא מטילו ונכנס הביתה נבהל מהמחזה אשר ראה. מיטת החולה עמדה באמצע החדר וסביבה יושבים ועומדים איזה יהודים, אוכלים ושותים ויבט עליהם בתימהון.

בעל המלון הכיר בתמיהת הרופא וימהר אליו ויספר לו, כי פתאום פקח החולה את עיניו וידרוש, שיעבירוהו

שלושה סוגי חסד

את רצון עצמו. לעומת זאת בנפש האלוקית, שמהותה הפנימית היא 'ביטול', לכן גם רצונה להשפיע לזולת, נובע מרצונה בטובת הזולת.

הנ"ל קשור גם לזה, שהמידות של הנפש הבהמית הן טבעיות, מה שאין כן המידות של הנפש האלוקית הן שכליות. כי כאשר הקביעה להשפיע לזולת היא על פי השכל, הרי נרגש בזה שההשפעה היא מצד האמת. נרגש שכך צריך להיות. מה-שאיין-כן מדה טבעית, עניינה הוא שה'אני' של האדם מרגיש כך, והזולת משמש כ'אמצעי' שעל ידו ה'אני' מתבטא.

להמחשת הדבר אפשר להוסיף: כאשר הזולת אינו רוצה לקבל את ההשפעה, הגה באם המידה היא טבעית, ייתכן שבעל החסד יעסע על הזולת, שאינו מאפשר לו לבטא את עצמו. מה-שאיין-כן אם ההשפעה נובעת מטובת הזולת, לא ייתכן לנעוץ על הזולת בגלל סירובו לקבל אלא לרחם עליו.

למרות הנ"ל, הרי גם המידה הטבעית מגיעה מקליפת נוגה שמעורבת גם בטוב, מה-שאיין-כן החסד של אומות העולם מהותו רע גמור בלי שום טוב כלל (מלבד חסידי אומות העולם ואין כאן מקומו).

ביאור הדבר: גם אצל אומות העולם קיימים אמנם אנשים טובים ואנשים רעים, אבל 'מהות' האדם זה עצמו. ולכן בכל פעולה של האדם, חייב להיות 'חישוב' מה זה נותן ומוסיף לו. כלומר, האם הוא גדל מזה או לא. זוהי המטרה הסופית של המידות, בין אם זה חסד או גבורה וכו'.

מה שאין כן בחסד הנובע מצד קליפת נוגה, שם האדם אינו חושב על הגדלות של עצמו, אלא על רצונו והנאתו להשפיע חסד לזולת. וזהו הפירוש שהרע מעורב עם הטוב. כלומר, הישות של האדם באה לידי ביטוי במידת החסד שבו. זה מורכב מצד אחד מהישות, הרע, שלו; ומצד שני מעורב בזה גם הטוב – התחסדות עם הזולת.

שאלה:
התקשתי בתניא בעניין מסויים ואשמח לקבל עליו הסבר.

בלקוטי-אמרים סוף פרק א מבואר שליהודי יש שתי נפשות – נפש אלוקית ונפש בהמית. ומתחיל בביאור עניינה של הנפש הבהמית שמקורה בקליפת נוגה המעורבת טוב ורע. ומבאר, שמנפש זו באות כל המידות רעות של האדם, אבל מוסיף, שגם מידות טובות שבטבעו של יהודי, כרחמנות וגמילות חסדים, באות מנפש זו. כיון שכנ"ל, הנפש הבהמית היא מקליפת נוגה שיש בה גם כן טוב.

מה-שאיין-כן נפשות שאר האומות הן משאר קליפות שאין בהם טוב כלל. כי גם החסד שעושים האומות הוא רק לטובת עצמן, להתייחר וכיו"ב.

לעומת זאת, במקום אחר בתניא, באגרת הקודש סימן יב (דף קיח, א) משמע, שמידת החסד שטבועה בישראל מגיעה דווקא מהנפש האלוקית. שהרי מקשר מידות טובות אלו לפסוק "ואתה נפחת ב"י" המובא בתחלת פרק ב' בלקוטי אמרים ביחס לנפש האלוקית.

איתן א.
בית א-ל

תשובה (בקצרה) מאת הרב זושא אלפרוביץ':

מדובר כאן בשתי בחינות חסד:

א) חסד הנובע מהנפש הבהמית של יהודי. ב) חסד הנובע מנפש האלוקית. ושתי בחינות חסד הנ"ל שונות הם בעצם מהותן.

ביאור הדבר: נפש הבהמית היא 'יש' בעצם מהותה, ולכן גם דברים הטובים שבה, מהותם היא 'ישות'. וכך גם לגבי בחינת החסד שבנפש זו, שעל אף רצונה להשפיע לזולת, הרי הסיבה הפנימית לכך היא, כיון שזהו 'טבעו'. זהו ה'אני' שלו. ולכן, גם הסיפוק שיש לו מההשפעה לזולת, הוא מזה שסיפק

המדוברת מאת כ"ק אדמו"ר [האמצעי]
והוא סדר הנהגה לבעל תשובה."

לויטבסק כבר היו כשמונה עשר מגינים.
ושמה מצאו עוד חבורות חבורות נכונות
לצאת ללויבאוויטש.

"כשני חדשים נתעכב אבי אז בלויבאוויטש", סיפר אבא זליג, "וכשנכנס ל'יחידות' לכ"ק אדמו"ר האמצעי פקד עליו למלאות מקומו של המנוח נחום הזקן, לנהל את המניין החסידי ברחוב השוק ויאמר אליו: 'האבא [אדמו"ר הזקן] היה אצלי ואמר, שיוסף מבישינקוביץ' השלים את הכוונה'.

"ויסיים אדמו"ר האמצעי: 'אבא, לצורך טובה פרטית, עשה מ'למדן' 'בעל-עגלה' ואותי הוא מצווה לצורך טובה כללית, לעשות מ'בעל-עגלה' 'משפיע'. עליך להיות ה'משפיע' ומנהל המניין החסידי בשוק של בישינקוביץ'." "כשחזר אבי לביתו מלויבאוויטש מכר את הסוס והעגלה ויהי למשפיע חסידות ועד שנותיו האחרונות היה הולך רגלי ללויבאוויטש."

(אגרות-קודש אדמו"ר הריי"ץ חלק ג' עמוד תצד)

1. ר' יוסף היה אלמן מזיווג ראשון, והיה בן שישים שנה באותו זמן.
2. בכ"ד טבת תקע"ג נסתלק כ"ק אדמו"ר הזקן, ובנו כ"ק אדמו"ר האמצעי מילא את מקומו ועבר לעיר לויבאוויטש.
3. ממנו שמע כ"ק אדמו"ר הרשב"ב את הסיפור והוא סיפרו לבנו – הרבי הריי"ץ.
4. אדמו"ר הריי"ץ במכתב (מכ"ז טבת תרצ"ז) נוטה לומר, שאת הקונטרס 'פוקח עורים' כתב אדמו"ר האמצעי במיוחד עבור ר' שלמה לייב.

"באחד הימים", סיפר ר' יוסף לבנו אבא זליג³, "פגשתי לגדול תמהוני במי שהיה חולה בדרך במלון – שלמה לייב, הולך ברחוב בלויבאוויטש עם אחד מפרחי החסידים.

"הוא הכירני כרגע וישמח עליי במאד מאד. ויספר לי את כל אשר עבר עליו מאז, כי השר בא לויטבסק ויאמר לו, שלרגלי עסקיו הוא רוצה לשלחו לאוקראינה. כוונתו הייתה לשלחו מביתו בכדי שלא ייוודע לו מהאסון אשר קרהו.

"אנכי", סיפר שלמה לייב לר' יוסף – 'החלטתי להגיד להשר, שידוע אני את אשר קרה וכי אין ברצוני לשוב אל אותו המקום, שקרה שם מאורע כזה ואם מצאתי חן בעיניו ייתן לי חופשה'.

"מראש לא חפץ השר לשמוע מזה, אבל כעבור איוה ימים אמר שידוע לו, שבעיר הסמוכה לויבאוויטש יש איש אלקים קדוש ורב גדול בישראל. 'סע אליו וכאשר יאמר לך תעשה', אמר השר.

"כ"ק אדמו"ר האמצעי סידר לר' שלמה לייב תיקון ויהי לבעל תשובה גמור ויצו עליו לעזוב את השר ואת מכריו הללו ולשוב לביתו לאשתו ולילדיו.

"ובקיץ ההוא נתפרסם קונטרס התשובה [פוקח עורים]⁴ בשפה

לחדר הגדול ואשר כל האורחים הנמצאים במלון טעמו מאומה ויברכוהו.

הרופא ניגש אל החולה וימשש את דופקו ויאמר לשלוח ציר מהיר אל התצר לבשר את השר ממצב החולה. ואל החולה אמר, שבעוד יום או יומיים יוכל לנסוע לביתו והוא בעצמו נוסע מחר בהשכמה.

למחרתו חפץ ר' יוסף לשוב לביתו, אבל האורח עכבה באמרו, שהוא היחיד, היודע את סודו ועליו לקיים את נדרו לשוב לאשתו וילדיו היהודים. ולהיות שעודנו חלוש, הוא מבקשו לחכות עליו עד אחר שבת קודש ובין כך יתיישבו איך לסדר הדבר.

ויסכים ר' יוסף לבקשת שלמה לייב. ביום השבת בא אחד מפקידי החצר ומכתב בידו מאת השר, שמייצעו להיות שהוא עדיין חלוש, לכן יסע לעיר הפלך, לויטבסק, להתייעץ עם הרופאים דשם ויחכה שם עד שיבוא גם הוא שמה בסוף השבוע.

...כשחזר ר' יוסף לביתו מצא, אשר הרבה מהחסידים הזקנים מתכוננים ללכת לכ"ק אדמו"ר האמצעי ללויבאוויטש² ואשר בשבוע הבאה ייצאו לדרך. ויתעורר ר' יוסף להשתתף עמהם וישכיר את סוסו ועגלתו לבעל-עגלה אחד עד שישבו מלויבאוויטש והוא נלווה אל חבורת החסידים ההולכים ללויבאוויטש.

כארבעה מגינים איש יצאו מבישינקוביץ' ובכל עיר ומושב בדרך עברם נלוו עליהם עוד, עד כי בבואם

אמר הבעש"ט:

שמה יורדת לעולם הזה וחיה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות.

(לוח היום יום, עמוד 92)

המעוניין לקבל את גליון מעיינות

במשך שנה (ארבעה גליונות) באמצעות הדואר

ישלח שיק ע"ס 20 ₪ (דמי טיפול ומשלוח) לפקודת 'תורת חב"ד לבני הישיבות'

בצירוף הכתובת למשלוח הגליון, לת.ד. 4102 נתניה

תלמידי הישיבות מוזמנים לחגוג את שמחת-תורה בנווה דקלים

24 שעות של ריקודים והתוועדויות

הקפות מרכזיות ברוב עם

בהשתתפות:

הרב יגאל קמינצקי רבה של גוש-קטיף

ראשי ישיבות ור"מים מגוש קטיף

וה'משפיעים' החסידיים הרב יחזקאל סופר והרב זושא אלפרוביץ'

ארוחות ולינה בישיבת תורת החיים בהרשמה מראש

דמי השתתפות סימליים 30 ₪ • מספר המקומות מוגבל

הקפות שניות עם תושבי גוש-קטיף

הסעות מירושלים וממרכז הארץ

להרשמה: 052-8350355 (משה)

גואל חזק עננו ביום קראנו

הקפות-והקפה

בשמחת-תורה בשעת ההקפות יכול יהודי לפעול דברים גדולים מאד. בין סוחרים ישנן דרכים שונות באופני המסחר. ישנם סוחרים, שנותנים סחורה רק במזומן, בהקפה אין הם נותנים. וישנם סוחרים, שנותנים גם בהקפה. הקב"ה הוא 'סוחר' שנותן גם בהקפה. זהו 'הקפות' מלשון 'הקפה'. בשמחה שבשעת ההקפות יכולים לקבל הרבה סחורה, הניתנת בהקפה. אבל כאשר לוקחים סחורה בהקפה נעשים משועבדים – צריכים לפרוע את החוב. דבר שצריכים לעשות מדי יום ביומו.

(לקוטי-דיבורים חלק א' עמוד 272)

חביות של אוצרות

הרבי הריי"ץ נ"ע הזהיר בשם אביו אדמו"ר הרש"ב נ"ע לייקר במאוד את השעות של שמיני-עצרת ושמחת-תורה. בכל רגע יכולים לשאוב אוצרות בדליים ובחביות בגשמיות וברוחניות, וזאת על ידי הריקודים.

(ספר המנהגים – חב"ד, עמוד 68)